

Επικεντρώνοντας στα ζώα:

Η Ηθολογία

και ο Παρωχημένος Ανθρωπισμός της Αριστεράς

του Steven Best

Editorial

Η προσπάθεια της διάδοσης αυτού του δοκιμίου γίνεται με την πεποίθηση πως θα ωθήσει κάθε αναγνώστη να ξεκινήσει επιτέλους να αναθεωρεί πρώτα την καθημερινότητά του και στη συνέχεια τη λειψή του πολιτική ατζέντα, γεμίζοντάς τη με το στοιχείο που λείπει: το ζήτημα της αυθαίρετης επιβολής του ανθρώπινου είδους πάνω στα μη ανθρώπινα ζώα.

Η εποχή που η απελευθέρωση των ζώων για κάποιους δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ένα συμπαθητικό μη πολιτικοποιημένο κίνημα, για άλλους η προσωρινή έκλαμψη μιας αφελούς παιδικής ευαισθησίας, ή ίσως για κάποιους ακόμα κάτι το απόμακρο και ελιτίστικο, πρέπει να περάσει ανεπιστρεπτί και να δώσει τη θέση της στην εποχή της συνειδητής και ορθολογικής πολιτικής αντίδρασης, στο όνομα της απελευθέρωσης των ανθρώπινων και μη ανθρώπινων ζώων. Αυτή η ανάγκη μοιάζει ακόμα πιο επιτακτική στον ελλαδικό χώρο, στον οποίο, αν και εν συγκρίσει με άλλα μήκη και πλάτη του πλανήτη οι πολιτικές δράσεις καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος ζητημάτων, συστηματικά το ζήτημα των μη ανθρώπινων ζώων αφήνεται στο περιθώριο.

Το γίνεσθαι αυτής της κατάστασης σιγά σιγά αλλάζει όμως και αυτό είναι φανερό. Η προώθηση αυτού του δοκιμίου έχει σκοπό να δράσει καταλυτικά σε αυτήν την αλλαγή. Οι ελευθεριακοί χώροι, με πρώτο και καλύτερο τον ευρύτερο αναρχικό/αντιεξουσιαστικό, πρέπει έστω και καθυστερημένα να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν, πρώτα σε προσωπικό και μετέπειτα σε πολιτικό επίπεδο και να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων· απομακρύνοντας από πάνω τους κάθε στοιχείο σπισισμού – αυτήν τη συγκαλυμμένη μορφή φασισμού που μαστίζει μαζί με όλη την κοινωνία και το σύνολο των ελευθεριακών χώρων, κατ' επέκταση και τους ανθρώπους που περιβάλλουν τους χώρους αυτούς.

Οι συνηθισμένες αντιφατικές πολιτικές πρέπει να σταματήσουν και οι επικρατούσες ελευθεριακές και συνάμα σπισιστικές πρακτικές της καθημερινότητας να εκλείψουν. Η καταδίκη της κάθε μορφής φασισμού, πρέπει να ακολουθηθεί από, και να ταυτιστεί με, την καταδίκη του σπισισμού. Μόνο έτσι θα μπορέσει η απελευθερωμένη πολιτική οντότητα να είναι εν τέλει πραγματικά ειλικρινής απέναντι στα δικά της λεγόμενα, στις δικές της υποσχέσεις, χωρίς να κοροϊδεύει τον ίδιο της τον εαυτό, μπορώντας έτσι μέσα από αυτήν τη στάση να αρνηθεί ειλικρινά και όχι πλασματικά, αλλά και ολοκληρωτικά, την εξουσία, που με τόση μανία πολεμάει όταν την έχει απέναντι της, αλλά αφήνεται χωρίς κανέναν ενδοιασμό στις ανέσεις της και την αγνοεί, όταν την έχει στα δικά της χέρια. Με σκοπό λοιπόν να τερματιστούν οι αφελείς αντιφάσεις, να τερματιστούν τα δυο μέτρα και τα δύο σταθμά, να τερματιστεί η ανόητη κινηματική σπισιστική δήθεν ελευθεριακή δράση, όπως λέει και ο Best, *ας μιλήσουμε για ολική απελευθέρωση, ή ας μη μιλήσουμε καθόλου.*

Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στο τελευταίο τεύχος του International Journal of Inclusive Democracy (Vol.5, No.2, Spring 2009) με τον τίτλο *Minding the Animals: Ethology and the Obsolescence of Left Humanism*, ενώ αναρτήθηκε επίσης στο ιστολόγιο του Thomas Paine Corner. Στα ελληνικά μπορείτε να το βρείτε στο ιστολόγιο <http://antispe-gr.blogspot.com>

Πολλές ευχαριστίες στα παιδιά που βοήθησαν στη μετάφραση και την επιμέλεια του κειμένου.

V3G4N

«Δεν θεωρούμε τα ζώα ηθικά όντα. Αλλά υποθέτετε ότι τα ζώα θεωρούν εμάς ηθικά όντα; – Ένα ζώο που μπορούσε να μιλήσει είπε: “Η ανθρωπότητα είναι μια προκατάληψη από την οποία εμείς τα ζώα τουλάχιστον είμαστε ελεύθεροι”.»

— *Friedrich Nietzsche*

Τι σημαίνει το να είναι κάποιος «άνθρωπος»; Η ερώτηση, αν και έχει απασχολήσει μερικά από τα μεγαλύτερα Δυτικά μυαλά της φιλοσοφίας, της επιστήμης, της ιστορίας, και της πολιτικής θεωρίας, δεν θα μπορούσε να έχει απαντηθεί με αληθοφάνεια μέχρι σήμερα, γιατί μόλις που έχουμε αρχίσει να αποκτάμε την επιστημονική γνώση που είναι απαραίτητη για να δοθεί μια ενημερωμένη απάντηση. Συγχρόνως, οι πρόσφατες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις έχουν προκαλέσει ριζοσπαστικές και ιλιγγιώδεις αλλαγές. Οι δυνατότητες της τεχνητής νοημοσύνης, της ρομποτικής, της κλωνοποίησης, της φαρμακολογίας, της έρευνας βλαστοκυττάρων, και της γενετικής τροποποίησης, θέτουν εξ ολοκλήρου νέες προκλήσεις για τις προσπάθειες να καθοριστεί «ο άνθρωπος» με σταθερούς και ουσιαστικούς, αντί με ρευστούς και πλαστικούς όρους.[1]

Παρά τη βαθιά ριζωμένη βιολογική και κοινωνική μας εξέλιξη, η «ανθρωπότητα» είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα που περιλαμβάνει την αναγνωρισιμότητα και την αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για τους εαυτούς τους ως μέλη ενός είδους. Με την αλαζονική, αλλοτριωμένη, και αυταρχική Δυτική μορφή της, η ανθρώπινη ταυτότητα απεικονίζει ένα πλήθος προβληματικών υποθέσεων, προκαταλήψεων, μεροληψιών, και μύθων που προέρχονται από τη θρησκεία, τη φιλοσοφία, την επιστήμη, και τον πολιτισμό στο σύνολό του. Ο ογκώδης, μπλεγμένος κόμπος των ιδεολογιών που περιλαμβάνονται στην κοινωνική κατασκευή της ταυτότητας του είδους μας πρέπει να διευκρινιστεί αυστηρά, έτσι ώστε να μπορέσουμε να αναπτύξουμε νέες ταυτότητες και κοινωνίες και να σφυρηλατήσουμε τους λογικούς, ηθικούς, οικολογικούς και βιώσιμους τρόπους ζωής. Σε ένα σημαντικό βαθμό, οι νέες ταυτότητες πρέπει να προκύψουν από μια ηθική σεβασμού και συνεκτικότητας σε κάθε αισθανόμενη ζωή – ανθρώπινη και μη ανθρώπινη – και στη Γη σαν ολότητα. Ηθικά προοδευτικές και περιεκτικές, οι νέες μετα-ανθρωπιστικές ταυτότητες και αξίες θα ήταν επίσης *επιστημονικά έγκυρες*, αντιπροσωπεύοντας ακριβώς την αληθινή θέση του *Homo sapiens* στις κοινωνικές, αισθανόμενες, και οικολογικές κοινότητες στις οποίες βρίσκει τον εαυτό του εμπλεκόμενο.

Η βαθιά αλλαγή έχει ανακατευτεί σε περιοχές όπως η φιλοσοφία και η θρησκεία, αλλά με πολλούς βασικούς τρόπους η επιστήμη προετοιμάζει το έδαφος, για να αναγκάσει με νέες ανακαλύψεις μια επανεξέταση της ανθρώπινης ταυτότητας και ηθικής και να προωθήσει έναν αριθμό βαθιών κοινωνικών και πολιτικών επιπτώσεων, επίσης. Προσπαθώντας για τη συστηματική εννοιολογική κατάρριψη των απόψεων μας σχετικά με το φυσικό κόσμο και συγκεκριμένα με τα μη ανθρώπινα ζώα, αυτό το δοκίμιο υπογραμμίζει επίσης μια ειρωνεία και ένα πρόβλημα που έχει λάβει ελάχιστη – εάν όχι μηδενική – προσοχή. Αυτό αφορά τις καθαρές αποτυχίες της Αριστεράς – το ολόκληρο φάσμα των θέσεων από τον Αριστερό-φιλελευθερισμό, μέχρι το Μαρξισμό, το Σοσιαλισμό και την Αναρχία – να δεσμεύσει μια από τις σημαντικότερες διανοητικές αναταραχές της σύγχρονης εποχής, δηλαδή, τη *γνωστική ηθολογία*: την επιστημονική μελέτη της νοημοσύνης των ζώων, των αισθημάτων τους, της συμπεριφοράς τους και της κοινωνικής ζωής τους. Αν και ο Δαρβίνος ήταν πρώιμος πρωτοπόρος του τομέα στα μέσα του 19ου αιώνα, η ηθολογία δεν κέρδισε σημαντικό έδαφος μέχρι τη δεκαετία του '80, όταν προωθήθηκε από οραματιστές όπως ο Donald Griffin, και μεταγενέστερα διαδόθηκε από επιστήμονες και συγγραφείς όπως ο Marc Bekoff. Στις μέρες μας, μετά βίας περνά μια μέρα χωρίς νέες και συναρπαστικά σπουδαίες ανακαλύψεις, δεδομένου ότι ο αριθμός των διασκέψεων, των άρθρων, και των βιβλίων στο θέμα συνεχίζουν να πολλαπλασιάζονται και οι ανακαλύψεις της ηθολογικής έρευνας συνεχίζουν να καταπλήσσουν –

και να ταπεινώνουν – την ερευνητική κοινότητα και το αμόρφωτο ακροατήριο.

Η επιστήμη ήταν πάντα σημαντική για την Αριστερά, δεδομένου ότι οι προοδευτικοί και ριζοσπαστικοί άνθρωποι φόρεσαν υπερήφανα το μανδύα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και υπερασπίστηκαν τις ευεργετικές συνέπειες της επιστημονικής προόδου που έφερε τη διανοητική, ηθική, και κοινωνική πρόοδο. Στις ριζοσπαστικές παραδόσεις από το 19ο αιώνα μέχρι σήμερα, οι αριστεροί υπερηφανεύονταν για τον εμπειρισμό, το νατουραλισμό, την εξελικτική αντίληψη, το σκεπτικισμό και τον αγνωστικισμό ή αθεϊσμό τους. Αχώριστα συσχετισμένοι με την υποστήριξη τους στις επιστημονικές και Διαφωτιστικές αξίες της μάθησης, της κριτικής σκέψης, και της αυτονομίας, οι Αριστεροί έχουν αγκαλιάσει επίσης τις ηθικές και πολιτικές αξίες των σύγχρονων επαναστατικών παραδόσεων που έδωσαν έμφαση στα δικαιώματα, στη δημοκρατία, στην ισότητα, στη δικαιοσύνη και στην αυτονομία.

Ενώ η οικολογική στροφή δεν πήρε τα ηνία στην Αριστερή σκέψη πριν τη δεκαετία του '70, η Αριστερά σήμερα φαίνεται να είναι δεκαετίες ή έναν ακόμα αιώνα μακριά από το να αντιληφθεί την ηθική, πολιτική, κοινωνική και οικολογική σημασία της απελευθέρωσης των ζώων και της κριτικής του σπισισμού[2] (η πίστη στην έμφυτη ανωτερότητα των ανθρώπων από όλα τα άλλα είδη λόγω των υποτιθέμενων μοναδικών γνωστικών ικανοτήτων τους). Με λίγες εξαιρέσεις, οι Αριστεροί συστηματικά έχουν υποτιμήσει ή έχουν αγνοήσει τη φρικτή δεινοπάθεια των ζώων ως τετριμμένο ζήτημα έναντι των ανθρώπινων δεινών, και εξ αιτίας αυτού έχουν χλευάσει ή έχουν απορρίψει το κίνημα της απελευθέρωσης των ζώων που προέκυψε τη δεκαετία του '70, από το να γίνει ένα παγκόσμιο κίνημα πιο δυναμικό, ισχυρό και διαδεδομένο, στην ουσία από οποιοδήποτε ανθρώπινο αγώνα ή κίνημα απελευθέρωσης. Παρά την επιβεβαίωση της θεωρίας του Δαρβίνου, που βλέπει τα ανθρώπινα όντα ως φυσικά όντα που συν-εξελίχθηκαν με τα άλλα ζώα σε μια οργανική συνέχεια, τα ανθρωπιστικά στοιχεία της Αριστερής κουλτούρας – η οποία τονίζει τη ριζική μοναδικότητα και ιδιομορφία των ανθρώπων ως «ανώτερα» ζώα – επικράτησαν των *φυσιοκρατικών* στοιχείων – τα οποία τονίζουν τη συνέχεια της βιολογικής εξέλιξης, ακόμα και όταν αυτή επέρχεται στην κοινωνική εξέλιξη και την πολιτιστική ανάπτυξη.

Αυτό το δοκίμιο θέτει διάφορα ερωτήματα σχετικά με την πολιτική της ανθρώπινης ταυτότητας – τις κοινωνικές, πολιτικές, και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, για το πως οι άνθρωποι βλέπουν και χειραγωγούν τους εαυτούς τους ως μέλη ενός ξεχωριστού είδους σε σχέση με άλλα είδη και τη Γη συνολικά – και τοποθετεί τις Αριστερές ανθρωπιστικές απόψεις ως παραλλαγή, παρά ως απόρριψη, του Δυτικού ανθρωποκεντρισμού, του σπισισμού, και της παθολογίας του ανθρωπισμού. Ως μέρος του προβλήματος αντί για τη λύση, υποστηρίζω ότι οι Αριστερές ανθρωπιστικές θεωρίες (συμπεριλαμβανομένων των «οικο-ανθρωπιστικών» παραλλαγών) αποτυγχάνουν να προωθήσουν ένα αληθινά επαναστατικό χτύπημα με τις νοοτροπίες και τα όργανα που υποστηρίζουν την ιεραρχία, την καταπίεση, τη βία, την εξάλειψη των ειδών, και την τρέχουσα παγκόσμια οικολογική κρίση. Υποστηρίζω ότι λόγω των αταβιστικών, αδιαφώτιστων, προ-επιστημονικών και μεροληπτικών απόψεων προς τα μη ανθρώπινα ζώα, που τους οδήγησαν στο να χάσουν μερικές από τις βαθύτερες επιστημονικές και ηθικές επαναστάσεις της εποχής, οι Αριστεροί δεν μπορούν να επανακτήσουν την υπερηφάνεια τους απέναντι στην προοδευτική κουλτούρα έως ότου εγκαταλείψουν τις ξεθωριασμένες ιεραρχικές και εκμεταλλευτικές απόψεις τους, μια διαδικασία που μπορεί να καταλυθεί με τη δέσμευση των σημαντικότερων θεμάτων και των συμπερασμάτων της ηθολογίας.

Ο Νεωτερισμός και οι Ασυνέχειές του

«Ο άνθρωπος, αν κοιτάξουμε τα τελικά αίτια, μπορεί να θεωρηθεί ως το κέντρο του κόσμου.»

— *Francis Bacon*

«Το πιο καταστρεπτικό και ευπαθές απ' όλα τα πλάσματα είναι ο άνθρωπος, και μολαταύτα το πιο αλαζονικό. (...) Είναι δυνατόν να φανταστεί κανείς ένα τόσο γελοίο όσο αυτό το αξιοθρήνητο πλάσμα, που δεν είναι καν αφέντης του εαυτού του, να αποκαλεί τον εαυτό του άρχοντα του σύμπαντος; Είναι προφανές ότι δεν πρόκειται για αληθινή κρίση, αλλά για ανόητη υπερηφάνεια και πείσμα, να θεωρούμαστε ανώτεροι απ' τα υπόλοιπα ζώα και να αποτραβιόμαστε από τις συνθήκες τους και την κοινωνία τους.»

— *Michel Montaigne*

Όσο οι άνθρωποι συνεχίζουν να ερευνούν το εξελικτικό παρελθόν τους και να αποκτούν πιο ακριβή γνώση της νοημοσύνης των μεγάλων πιθήκων και των άλλων ζώων, όσο εξερευνούν τα βάθη του σύμπαντος αναζητώντας μορφές ζωής πιο ανεπτυγμένες απ' αυτούς, όσο αναπτύσσουν υπερσύγχρονους υπολογιστές και μορφές τεχνητής νοημοσύνης και τεχνητής ζωής (αυτοαναπαράγοντας το «ψηφιακό DNA»), όσο δημιουργούν διαγονιδιακά όντα και διαπερνούν τα σύνορα των ειδών ανταλλάσσοντας τα γονίδια τους με αυτά των ζώων, όσο κλωνοποιούν μορφές ζωής και ουσιαστικά δημιουργούν νέα είδη από την αρχή, και όσο ενώνονται τόσο στενά με την τεχνολογία και τους υπολογιστές για να δημιουργήσουν βιονικά σώματα και να γίνουν σάμπουργκς⁽¹⁾, η ερώτηση που αναπόφευκτα προκύπτει είναι: Ποιος/Τι είναι ο *Homo sapiens*;

Από τους πρώτους κοσμολόγους, την αρχαία Ελληνική φιλοσοφία, τη Χριστιανική θεολογία, και τη σύγχρονη επιστήμη μέχρι το Μαρξιστικό ουμανισμό και το νατουραλισμό, ο Δυτικός πολιτισμός έχει αγωνιστεί αλλά αποτύχει, να αποκτήσει επαρκή κατανόηση του ανθρώπινου είδους. Από τις θρησκευτικές προσπάθειες να μας καθορίσουν ως θάνατες ψυχές δημιουργημένες καθ' ομοίωση του Θεού, ως τις φιλοσοφικές απόπειρες να μας κατηγοριοποιήσουν ως σώματα πνεύματα, οι διανοούμενοι έχουν προσεγγίσει το ζήτημα της ανθρώπινης φύσης ξεχωριστά από τα σώματά τους, το ζωικό τους παρελθόν και την εξελικτική τους ιστορία. Ενώ τέτοιες πεζές προσεγγίσεις εξανεμίζουν τις βιολογικές πραγματικότητες και μεγαλοποιούν την ανθρώπινη μοναδικότητα σε σχέση με άλλα είδη ζώων, η κοινωνιοβιολογία υποβιβάζει τους ανθρώπους σε οργανισμούς καθοδηγούμενους από το ένστικτο και καθορισμένους από το DNA, στερούμενους από ελεύθερη βούληση και νοητική πολυπλοκότητα. Και τα δύο άκρα αποτυγχάνουν να κατανοήσουν τις εντάσεις και τις παρεμβάσεις που διαμορφώνουν το *ανθρώπινο ζώο*, έναν όρο/ύπαρξη που υπάρχει μέσα στην ένταση του πολιτισμού/της φύσης, στο μακρύ βιολογικό και κοινωνικό εξελικτικό ταξίδι που διαμόρφωσε τον *Homo sapiens*. Μια σε βάθος κατανόηση της ανθρώπινης φύσης έχει αποκρυφτεί από τη ματαιοδοξία, την αλαζονεία, την ανακρίβεια, την έπαρση, καθώς και το φόβο και την ανασφάλεια πως είμαστε «απλώς» ζώα.

Η ανθρώπινη ταυτότητα στο Δυτικό πολιτισμό έχει σχηματιστεί μέσω του ισχυρού συνδυασμού της αγροτικής εξημέρωσης ζώων και φυτών, του Ιουδαίο-Χριστιανικού ανθρωποκεντρισμού, του Ελληνο-Ρωμαϊκού ορθολογισμού, της μεσαιωνικής θεολογίας, του Αναγεννησιακού ουμανισμού,

(1) Κυβερνητικοί οργανισμοί. Φυσικοί οργανισμοί δηλαδή, που έχουν επεκτείνει τις δυνατότητές τους μέσω τεχνολογικών μοσχευμάτων.

και της σύγχρονης μηχανιστικής επιστήμης. Θρησκευτικές ή κοσμικές, φιλοσοφικές ή επιστημονικές, οι πηγές αυτές συναινούν στην πεποίθηση ότι οι άνθρωποι είναι μοναδικά όντα, υπάρχουν στον πολιτισμό αντί για τη φύση, είναι μοναδικά στην κατοχή γλώσσας και λόγου, οπότε οι άνθρωποι είναι οντολογικά διαχωρισμένοι από τα άλλα ζώα και από τη Γη. Σε όλες τις αρχαίες και μεσαιωνικές κοινωνίες, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής, Ρωμαϊκής και Χριστιανικής αυτοκρατορίας, οι άνθρωποι φαντάζονται με ευκολία τους εαυτούς τους ως την πιο μοναδική και εξελιγμένη μορφή ζωής στη Γη, μεταχειρίζοντας όλα τα υπόλοιπα πλάσματα και πράγματα απλώς σαν μέσα για τους σκοπούς τους. Αρχαίος ή σύγχρονος, θρησκευόμενος ή λαϊκός, υπάρχει μια άρρηκτη συνέχεια του ανθρώπινου διαχωρισμού, της αλαζονείας, και της κυριαρχίας επί των ζώων και του φυσικού κόσμου, όπως είναι αδιαχώριστη και η κυριαρχία του ανθρώπου στον άνθρωπο.[3]

Στις αρχές του 16ου αιώνα παρόλα αυτά, η κυριαρχική, ανθρωποκεντρική, σπισιστική, θεοκρατική και γεωκεντρική κοσμοθεωρία της Δυτικής κοινωνίας υπέστη μια σειρά από ισχυρά διανοητικά χτυπήματα, που έριξαν τους ανθρώπους από τον κοσμολογικό τους θρόνο και την αυτοδιορισμένη τους θέση εξουσίας και προνομίων. Κάθε εννοιολογική βόμβα αποσταθεροποιούσε τη μεσαιωνική κοσμολογική εικόνα στην οποία ο Θεός είναι στο κέντρο όλων των πραγμάτων, η Γη είναι η καρδιά του σύμπαντος, ο «Άνθρωπος» είναι ο πυρήνας της Γης, και η ψυχή ή ο λόγος είναι η ανθρώπινη ουσία. Τα τελευταία πεντακόσια χρόνια, αυτή η κοσμολογία – η οποία μπορεί να απεικονιστεί οπτικά ως μια σειρά ομόκεντρων κύκλων – έχει ανατραπεί μέσα από μια σειρά «ασυνχειών». Αυτές συμπεριλαμβάνουν πνευματικά, επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα τα οποία διαλύουν τα απατηλά προνόμια, την αρμονία και τη συνεκτικότητα που τα ανθρώπινα όντα ματαιόδοξα επιχειρούν να καθιερώσουν μεταξύ των ιδίων και του σύμπαντος. Οποτεδήποτε εμφανίζεται μια ρωγμή στον ναρκισσιστικό χάρτη της πραγματικότητάς τους, οι άνθρωποι αναγκάζονται να επανεκτιμήσουν τη φύση του σύμπαντος, να επαναπροσδιορίσουν τη θέση τους μέσα σε αυτό και να επαναφέρουν τη φιλοσοφική τάξη. Αμετάβλητα, αυτή η διαδικασία συμβαίνει με την επανεδραίωση των υποτιθέμενων προνομίων και της μοναδικότητας με έναν καινούριο τρόπο. Φυσικά, ενώ πολλοί πιέζουν για την αλλαγή εν μέσω της αποσταθεροποίησης των μοντέλων, άλλοι αντιστέκονται σε αυτό και οι αντιτιθέμενες απόψεις συγκρούονται και παλεύουν για τη δύναμη της αλήθειας και την αλήθεια της δύναμης.

Ως έντονη αντίδραση στον θείσμό, στην ηγεμονία της θεολογίας, και στην καταπιεστική και εχθρική στάση της Χριστιανικής Εκκλησίας απέναντι στην επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο, ο ουμανισμός επιζητούσε την αποδέσμευση των δυνάμεων της επιστήμης και της βιομηχανίας, επιζητούσε να αντικαταστήσει την κυριαρχία της φύσης πάνω στον άνθρωπο με την κυριαρχία του ανθρώπου επί της φύσης, και προέτρεπε τους ανθρώπους να πάρουν υπό τον έλεγχό τους το φυσικό κόσμο και να τον χρησιμοποιήσουν για να βελτιώσουν την ανθρώπινη ζωή.[4] Αυτή η Προμηθεϊκή θεώρηση των πραγμάτων είχε την τάση να διαχωρίζει περαιτέρω τον πολιτισμό και τη φύση, και παρά την επεκτεινόμενη επιστημονική οπτική, προκάλεσε περισσότερη πόλωση ανάμεσα στους «ζωικούς» και τους «ανθρώπινους» κόσμους, ώστε τα ζώα ήταν μη σκεπτόμενα κτήνη σε αντίθεση με τη φωτοβολία του ανθρώπινου λόγου. Ο ορθολογισμός, η τεχνολογία, ο πολιτισμός, και άλλες βασικές ιδιότητες των ανθρώπων ορίζονταν όχι ως εξελίξεις του ζωικού κόσμου, αλλά ως εγειρόμενα *ex nihilo*, ως μεμονωμένα φαινόμενα ολότελα και ριζοσπαστικά καινούρια στην ιστορία.

Στο βιβλίο του, *The Fourth Discontinuity*, ο Bruce Mazlish αναγνωρίζει τέσσερις ρήξεις στη μεσαιωνική εικόνα της πραγματικότητας που επήλθαν από δυναμικές αλλαγές στο σύγχρονο κόσμο.[5] Η πρώτη ασυνέχεια ξεκίνησε με την Κοπερνίκειο επανάσταση το 16ο αιώνα. Στη θέση της επικρατούσας γεωκεντρικής κοσμοθεωρίας που τοποθετούσε τη Γη στο επίκεντρο του σύμπαντος και ισχυριζόταν ότι ο ήλιος περιστρεφόταν γύρω της, ο Κοπέρνικος, και μετέπειτα ο Γαλιλαίος το 17ο αιώνα, ισχυρίστηκαν ότι ο ήλιος καταλαμβάνει το κέντρο του σύμπαντος και ότι

η Γη περιστρέφεται γύρω από τον ήλιο. Υπό την επήρεια του Πτολεμαίου και της μεσαιωνικής κοσμολογίας, τα ανθρώπινα όντα έπρεπε να αντιμετωπίσουν το γεγονός ότι ο πλανήτης τους δεν είναι το κέντρο του σύμπαντος. Όχι μόνο αυτό το γεγονός αντιτασσόταν στο επίσημο δόγμα της Εκκλησίας, αλλά η διαστημική αποκέντρωση συνεπαγόταν μια ψυχολογική αποκέντρωση, που μετέφερε τη Γη και πιθανώς και την ίδια την ανθρωπότητα από το κέντρο της εικόνας στα περιθώρια. Φυσικά, από τότε η επιστήμη έχει αποδείξει ότι δεν υπάρχει κέντρο στο σύμπαν, ότι τα όριά του είναι ατελείωτα. Έχουν υπάρξει άφθονες εικασίες, επιπλέον, ότι υπάρχουν εξωγήινα είδη πολύ πιο ευφυή και εξελιγμένα από τους ανθρώπους, ότι μπορεί να υπάρχουν άλλα ή «παράλληλα» σύμπαντα, και ότι η ανθρωπότητα κατοικεί «σε ένα μικρό πλανήτη σε ένα ασήμαντο ηλιακό σύστημα ενός απομακρυσμένου γαλαξία».[6]

Αλλά αντί για πλήγμα στον ανθρώπινο σωβινισμό, μερικοί μοντέρνοι στοχαστές είδαν αυτή την πρώτη αποκέντρωση ή ασυνέχεια ως μια ευκαιρία για την ανθρωπότητα να επιβληθεί ακόμη πιο σθεναρά μέσα στο σύμπαν. Όπως γράφει κι ο J.B. Bury,

Βρίσκοντας τον εαυτό του σε ένα ασήμαντο νησί να επιπλέει στην απεραντοσύνη του διαστήματος, [«ο άνθρωπος»] αποφασίζει ότι είναι επιτέλους κύριος του πεπρωμένου του· μπορεί να πετάξει μακριά τον παλιό εξοπλισμό των τελικών σκοπών, του προπατορικού αμαρτήματος και των λοιπών· μπορεί να επανακατασκευάσει το δικό του χάρτη και, αποδεσμευμένος από οποιοδήποτε κοσμικό πλάνο, πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του το σύμπαν μόνο μέχρι εκεί που κρίνει ότι τον ωφελεί. Ειδάλλως, αν είναι φιλόσοφος, μπορεί να πει ότι, εν τέλη, το σύμπαν γι' αυτόν έχει φτιαχτεί πέρα από τις αισθήσεις του, και ότι ένεκα αυτής της σχετικότητας ο «ανθρωπο-κεντρισμός» αποκαθίσταται σε μια νέα και πιο αποτελεσματική μορφή.[7]

Επομένως, δεν θα πρέπει κανείς να υποτιμά τη ναρκισσιστική ικανότητα των ανθρώπινων όντων να βεβαιώνουν και να επαναβεβαιώνουν την πεποίθηση ότι το είδος τους αποτελεί το νόημα της πραγματικότητας και ότι τα πάντα υπάρχουν για το δικό τους σκοπό, ευχαρίστηση και όφελος. Η διαλεκτική της αποκέντρωσης και της εκ νέου επικέντρωσης θα επαναλαμβάνονταν πολλές φορές. Ο Ηλιοκεντρισμός ήταν ενιαίο και αναπόσπαστο μέρος μιας νέας εμπειρικής επιστήμης που υπήρξε κρίσιμος καταλύτης για το σύγχρονο ουμανισμό, μια γνήσια λαϊκή θρησκεία στην οποία η ανθρωπότητα ανύψωνε τον εαυτό της σε θεϊκή θέση και αποζητούσε την κυριότητα της Γης για το δικό της όφελος. Οι μηχανιστικές θεωρίες του Thomas Hobbes και του Julien Offray de La Mettrie το 17ο και 18ο αιώνα αντίστοιχα, ήταν δυνητικές αντιπαραθέσεις στον ανθρώπινο σωβινισμό, απορρίπτοντας τον Καρτεσιανό δυϊσμό, απογυμνώνοντας την ψυχή, αφήνοντας μόνο το σώμα ως μηχανή, αλλά η θρησκεία, η επιστήμη, και η φιλοσοφία ήταν ενωμένες στο να επιβάλλουν τον ανθρώπινο σωβινισμό με κάθε δυνατό τρόπο.

Παρά τις ηλιοκεντρικές θεωρίες του Κοπέρνικου και του Γαλιλαίου και την ανάπτυξη μια λαϊκής επιστημονικής μόρφωσης, η ανθρωπότητα παρ' όλα αυτά μπορούσε να αισθάνεται άνετα στον υποτιθέμενο διαχωρισμό της και στην ανωτερότητά της από τα «βάνουσα κτήνη» της Γης. Ήταν άνετη, μέχρι τη *δεύτερη* ασυνέχεια, η οποία έλαβε χώρα το 1859, όταν ο Δαρβίνος εξέδωσε την κοσμοϊστορική πραγματεία του, την *Καταγωγή των Ειδών*. Αυτό το γόνιμο έργο κατάφερε ένα θανάσιμο χτύπημα στην Πλατωνική μεταφυσική που κατατόπιζε τη Δυτική σκέψη, η οποία αρνούσαν την πραγματικότητα της αλλαγής και έψαχνε την αλήθεια σε μια υπερβατική και αέναη σφαίρα ιδεών ή «Μορφών». Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα πλήθος στοχαστών εξερεύνησε την ιδέα ότι η φύση αλλάζει και εξελίσσεται προς υψηλότερη ποικιλότητα και πολυπλοκότητα. Αλλά δεν ήταν παρά με την καινοτόμο ενορατικότητα του Δαρβίνου για τη φυσική επιλογή που κατανοήθηκαν οι θεμελιώδεις μηχανισμοί της βιολογικής αλλαγής και της διαφοροποίησης των

ειδών, επηρεάζοντας μια διανοητική επανάσταση που αναπόφευκτα άλλαξε την αντίληψη των ανθρώπων για το φυσικό κόσμο, για το χρόνο και τη μεταβολή, και για τον εαυτό τους.

Ο Δαρβίνος εξαπέλυσε μια λιτανεία από προτάσεις καθοδηγούμενες από τις δεσπόζουσες ερμηνεύσεις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης όπως: ο Θεός έπλασε τους ανθρώπους καθ' εικόνα του· ο Θεός έβαλε τα ζώα επί της Γης προς όφελος του ανθρώπου· ο Θεός έπλασε τα ζώα αφού είχε πλάσει τον άνθρωπο· και κάθε πράξη της δημιουργίας ήταν μοναδική και ασύνδετη με τις άλλες. Ακόμη ο Δαρβίνος έδειξε, και μεταγενέστερα επιβεβαίωσε η επιστήμη, μια σειρά αντιπροτάσεων: μπορεί να ερμηνευτεί το σύμπαν χωρίς να επιβεβαιώνεται η ύπαρξη του Θεού, δεν υπάρχει έμφυτος σκοπός στο σύμπαν, τα ζώα ζούσαν για δισεκατομμύρια χρόνια πριν από τους ανθρώπους, και όλες οι μορφές ζωής εξελίσσονται σε ένα συνεχές από τις ίδιες αρχέγονες συνθήκες. Πάνω από ενάμιση αιώνα μετά την έκδοση της *Καταγωγής των Ειδών*, ωστόσο, μεγάλο μέρος του κόσμου δεν μπορεί ακόμα να αντιμετωπίσει τα γεγονότα της εξέλιξης και τη ζωική καταγωγή της ανθρώπινης ζωής.

Στους επιστημονικούς κύκλους ωστόσο, η Δαρβινική θεωρία της εξέλιξης ανέπτυξε όλο και μεγαλύτερη επιρροή και έγινε ένα δόγμα από μόνη της. Εντούτοις, καθώς οι επιστήμονες είχαν ισχυρές ψυχολογικές επενδύσεις σε σπισιστικές αξίες, μαζί με καριέρες και οικονομικές επενδύσεις στην ζωοτομία, είτε αγνόησαν την έμφαση του Δαρβίνου στο συνεχές της εξέλιξης και στην ευφυΐα των μη-ανθρώπινων ζώων, είτε ερμήνευσαν τον Δαρβίνο με οπισθοδρομικούς τρόπους που προωθούσαν τη σπισιστική, ταξική, ρατσιστική και ελιτίστικη ατζέντα. Ξεκινώντας με τον Herbert Spencer (με το παρατσούκλι «το μπουλντόγκ του Δαρβίνου») εξαιτίας της μαχητικής του υπεράσπισης της θεωρίας της φυσικής επιλογής), οι διανοούμενοι στις φυσικές και στις κοινωνικές επιστήμες, οι ανθρωπολόγοι, και η εκάστοτε κοινωνική ελίτ μεταμόρφωσαν το «Δαρβινισμό» – μια θεωρία για τους μηχανισμούς της βιολογικής εξέλιξης – στον «Κοινωνικό Δαρβινισμό». Αυτή η ιδεολογία ενείχε μια χυδαία εφαρμογή της θεωρίας της φυσικής επιλογής στην κοινωνία με τρόπους που φυσικοποιούσαν την ιεραρχία και συνέχεαν διαφορές μεταξύ του φυσικού και του κοινωνικού κόσμου. Όντας εξαιρετικά βολικός για μια ταξική κοινωνία, οι καπιταλιστές αρπάχτηκαν από τον Κοινωνικό Δαρβινισμό για να νομιμοποιήσουν και να φυσικοποιήσουν την εκμεταλλευτική τους κυριαρχία επί των εργατών. Επικαλούμενοι ψευδο-οικολογικές έννοιες όπως ο «ανταγωνισμός», η «πάλη» και η «επιβίωση του ισχυρότερου», οι υπερασπιστές του μπισταρδεμένου Δαρβινισμού χρησιμοποίησαν τη θεωρία της φυσικής επιλογής για να απεικονίσουν την κοινωνική ζωή σαν έναν αγώνα, μια μάχη, και έναν πόλεμο, όπου τα τρόπαια πήγαιναν στους νικητές (δηλαδή την καπιταλιστική ελίτ). Ο Κοινωνικός Δαρβινισμός και η ιδεολογία του «δικαίου του ισχυρότερου» φίλτραρε τη συλλογική συνείδηση ώστε να ενδυναμώσει όχι μόνο την κυριαρχία ορισμένων ανθρώπων επί άλλων, αλλά επίσης και όλων των ανθρώπων επί των ζώων. Έτσι, με τη νοημοσύνη τους, την υποτιθέμενη ανώτερη ευφυΐα τους και τις τεχνολογικές τους δυνάμεις, οι άνθρωποι «σκαρφάλωσαν στην κορυφή της τροφικής αλυσίδας», όπως λέει και η δημοφιλής ρήση, και η εξουσία τους είναι «δίκαιη» αφού υπερτερούν σε δύναμη, άσχετα από το φαύλο κύκλο αυτού του συλλογισμού.

Επομένως, αντί να ερμηνεύσουν τη θεωρία του Δαρβίνου κατά έναν τρόπο που συσχετίζει και επανενώνει τα ανθρώπινα όντα με τα άλλα είδη και τις φυσικές διαδικασίες, οι εννοιολογικές παραφθορές της φυσικής επιλογής έχουν συντελέσει στο να αποξενώσουν τους ανθρώπους μεταξύ τους, από τα άλλα ζωικά είδη, και από το φυσικό κόσμο, ενώ παρέχουν ακατέργαστη δικαιολόγηση της βίας, της εκμετάλλευσης, και της ανεξέλεγκτης εξολόθρευσης των μη ανθρώπινων ζώων. Ο Δαρβινισμός αναμφίβολα δεν ήταν προοδευτικός στον αντίκτυπό του τόσο στα ανθρώπινα όσο και στα μη ανθρώπινα ζώα, αλλά αντίθετα, *οπισθοδρόμησε τις πορείες και των δυο*. Μερικές ερμηνείες δίνουν έμφαση στη νοημοσύνη των ζώων, την εξελικτική συνέχεια των μη ανθρώπινων και ανθρώπινων ζώων, και τις βαθιές ζωικές καταβολές του *Homo sapiens*. Άλλες ερμηνείες, ωστόσο,

απορρίπτουν όλα όσα έγραψε ο Δαρβίνος για τα συναισθήματα και τη νοημοσύνη των ζώων και επιστρέφουν στην Καρτεσιανή θεώρηση των ζώων ως αντικείμενα παρά ως υποκείμενα (βλέπε παρακάτω). Αυτή η οπισθοδρομική, ουμανιστική απόδοση του Δαρβινισμού συνέτριψε την εννοιολογία του έργου του που ενοποιούσε κάθε αισθανόμενη μορφή ζωής. Εξετέλισε τα μη ανθρώπινα ζώα με σκοπό να αποθεώσει τα ανθρώπινα ζώα ως παντοδύναμους ημίθεους για τους οποίους όλα τα πράγματα υπάρχουν σε σχέση με τους ανθρώπους ως απλά μέσα για τους σκοπούς τους.

Όντας ακόμα σε σύγκρουση με την τοποθέτηση του Δαρβίνου στη γεωκεντρική και ανθρωποκεντρική κοσμοθεωρία, ο Δυτικός πολιτισμός έπρεπε να αντιμετωπίσει τα γεγονότα και τις συνέπειες μιας *τρίτης* ασυνέχειας προερχόμενης από τη θεωρία του ασυνείδητου νου, όπως αυτή αναπτύχθηκε το 19ο αιώνα από τον Φρίντριχ Νίτσε και, κυρίως στις αρχές του 20ου αιώνα από τον Ζίγκμουντ Φρόυντ. Ενάντια στη Χριστιανική/Καρτεσιανή θεώρηση του εαυτού ως κυβερνώντος από ένα έλλογο κέντρο εντολών και του σώματος ως μια προσωρινή κατοικία της αθάνατης ψυχής, ο Φρόυντ επέδειξε ότι η λογική και η συνειδητή σκέψη είναι προϊόντα του σώματος – παράγωγα της υπόγειας, ασυνείδητης σφαίρας της ύπαρξης που κυριαρχείται από αρχέγονα ένστικτα, επιθυμίες, παρορμήσεις και τις σεξουαλικές και βίαιες ορμές του Αυτού⁽²⁾.

Αλλά το ίδιο μοτίβο επαναλαμβάνεται εδώ: οι αποσταθεροποιητικές επιδράσεις μιας ασυνέχειας και η αποκεντρωτική διαδικασία αναγκάζει τους Δυτικούς θεωρητικούς – επεξεργάζοντας λεπτομερώς ανθρωποκεντρικές, σπισιστικές, ορθολογιστικές και ουμανιστικές ιδεολογίες – να μπαλώσουν το νοητικό σχίσμα που απειλεί να αποκεντρώσει την προνομιούχα θέση του ανθρώπου στο σύμπαν. Ο έλεγχος της καταστροφής ξεκινά αμέσως μέσα από μια σειρά *ad hoc*, ολοένα και περισσότερο κοινότοπων δικαιολογιών για την προσκόλληση στο ένα ή στο άλλο στοιχείο της προμοντέρνας εικόνας του κόσμου. Έτσι, παρά τους επαναστατικούς υπαινιγμούς της Φροϋδικής θεωρίας, και την ανατροπή του μοντέλου που καθιέρωσε την πρωτοκαθεδρία του ασυνείδητου και του σώματος πάνω στον έλλογο εαυτό, επιστήμονες και στοχαστές από διάφορους κύκλους επανακαθιέρωσαν τον ορθολογισμό (μαζί με τα σχετικά γνωρίσματα που συμπεριλάμβαναν τη γλώσσα, την κατασκευή εργαλείων και την κουλτούρα) ως το θεμελιώδες και μοναδικό χαρακτηριστικό που διαχωρίζει τους ανθρώπους από τα ζώα. Αυτοί οι αντιδραστικοί ουμανιστές κατασκεύασαν μια απάτη διπλής όψεως, η οποία μεγαλοποιούσε το ρόλο του ορθολογισμού στα ανθρώπινα ζώα καθώς ελαχιστοποιούσε τη νοημοσύνη των μη ανθρώπινων ζώων. Καταδικασμένοι ως αντιδραστικοί, οι Μαρξιστές και άλλοι δεν ασχολήθηκαν με τη Φροϋδική πρόκληση ούτε και με το ζήτημα της ανθρώπινης ζωικότητας γενικότερα.

Τελικά, σημειώνει ο Mazlish, μια *τέταρτη* ασυνέχεια αναδύθηκε στα μέσα του 20ου αιώνα, με την ταχεία ανάπτυξη των υπολογιστικών τεχνολογιών και της τεχνητής νοημοσύνης. Αφού είχαν αντιμετωπίσει το διαχωρισμό τους από την πλάση, τη ζωική τους προέλευση, και την πρωτοκαθεδρία ενός υποσυνείδητου όντος, οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με τις μηχανές. Όπως ακριβώς οι Χριστιανοί και άλλοι πιστοί στο Θεό και στην αθανασία νιώθουν αποστροφή στη σκέψη της ζωικής τους προέλευσης, έτσι επίσης – όντας ιδιαίτερα δημιουργήματα του Θεού με προνομιούχο θέση – απεχθάνονταν να συνδεθούν με τις μηχανές. Αντίθετα με τις μηχανιστικές θεωρίες των Hobbes και La Mettrie, οι άνθρωποι ήθελαν να είναι έμψυχοι, αθάνατοι και προνομιούχοι με κάποιον τρόπο. Από τους αξεπέραστους διανοούμενους μέχρι τους ανειδίκευτους, οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να αισθάνονται εντελώς *διαφορετικοί* από τα ζώα και τις μηχανές, να είναι ριζικά μοναδικοί όσον αφορά τη λογική και την αυτοσυνείδηση, και να υπάρχουν ως εκπληκτικά ιδιαίτεροι στην κατοχή ελεύθερης βούλησης.

(2) Πρόκειται για τη φροϋδική έννοια του Αυτού (The Id), που μαζί με το Εγώ και το Υπερεγώ, σύμφωνα με το μοντέλο του Φρόυντ, δομούν την ψυχή.

Ακόμα, καθώς η τεχνητή νοημοσύνη των υπολογιστών γίνεται περισσότερο εξελιγμένη από ποτέ και συνεχίζει να ξεπερνά τις ικανότητες του ανθρώπινου μυαλού με πολλούς τρόπους, οι άνθρωποι αναγκάζονται να αμφισβητούν μία ακόμη υποτιθέμενη οντολογική διαίρεση, εκείνη που διαχωρίζει τους ανθρώπους από τις μηχανές. Ακόμα και οι «μηχανές» δεν είναι πια οι μηχανισμοί που παραδοσιακά περιγράφονταν, καθώς προσεγγίζουν ακόμα πιο στενά τις βιολογικές λειτουργίες του εγκεφάλου μέσα από νευρικά δίκτυα, παράλληλη επεξεργασία, εξελικτικό εξοπλισμό και τα συναφή. Επιπλέον, όταν η αυτο-αποδιδόμενη «ουσία» των ανθρώπων απογυμνώνεται, και τα ανθρώπινα όντα αρχίζουν να συγχωνεύονται βαθιά με τις μηχανές τους, συγχωνεύοντας σάρκα με ατσάλι και τσιπ σιλικόνης, η ανθρώπινη ταυτότητα τίθεται υπό αμφισβήτηση με ενοχλητικούς τρόπους.

«Βλέπω έναν ισχυρό παραλληλισμό μεταξύ της εξέλιξης της ρομποτικής νοημοσύνης και της βιολογικής νοημοσύνης που προηγήθηκε αυτής. Τα μεγαλύτερα νευρικά συστήματα διπλασιάζαν το μέγεθός τους κάθε 15 εκατομμύρια χρόνια από την Κάμβρια έκρηξη ζωής πριν από 550 εκατομμύρια χρόνια. Οι ρομποτικοί ελεγκτές διπλασιάζονται σε πολυπλοκότητα (επεξεργαστική ισχύ) κάθε ένα ή δύο χρόνια. Είναι πλέον στο χαμηλότερο επίπεδο της πολυπλοκότητας των ασπόνδυλων, αλλά θα μας προφτάσουν μέσα σε μισό αιώνα.»

— *Hans Moravec, πρωτοπόρος στην κινητική ρομποτική, ερευνητής και ιδρυτής του Ινστιτούτου Ρομποτικής του Πανεπιστημίου Carnegie Mellon.*

Καθώς δημιουργούμε ανθρωπόμορφους υπολογιστές και ρομπότ, εμείς οι ίδιοι γινόμαστε σάμποργκς περισσότερο από ποτέ ενσωματώνοντας την τεχνολογία στο ανθρώπινο σώμα. Ενώ πολλοί αντιστέκονται στην αναρρόφηση της βιολογίας και της τεχνολογίας, ένας παράτολμος πυρήνας τεχνόφιλων, οραματιστών, φουτουριστών, και τρανσουμανιστών την αγκαλιάζουν ως το επόμενο και αναπόφευκτο στάδιο στην ανθρώπινη εξέλιξη. Στη μία εκδοχή αυτού του σεναρίου, η συγχώνευσή μας με τις μηχανές θα αύξανε δραματικά την ανθρώπινη ευφυΐα, ευτυχία και μακροζωία, ουσιαστικά δημιουργώντας έτσι έναν νέο μετα-ανθρώπινο είδος κατά πολύ ανώτερο από το σύγχρονο βασισμένο-στον-άνθρακα μοντέλο. Σε μια άλλη εκδοχή, οι άνθρωποι σύντομα θα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν «πνευματικές μηχανές» (Kurzweil) ή «mind children⁽³⁾» (Moravec) που συνθέτουν ένα νέο μετα-ανθρώπινο είδος κατά πολύ ανώτερο από το σύγχρονο βασισμένο-στον-άνθρακα μοντέλο.[8] Οι ακραίοι τεχνόφιλοι σαν τον Moravec οραματίζονται την ανθρωπότητα να περνά σε μια υψηλότερη κατάσταση ύπαρξης και να κερδίζει την αθανασία συγχωνεύοντας το μυαλό της με τους υπολογιστές. Πολύ πέρα από τις θεωρίες της εξέλιξης, αυτές οι τεχνο-ουτοπίες αντιπροσωπεύουν τις νεο-Καρτεσιανές εικασίες ότι ο νους είναι η ουσία και το σώμα είναι ένα συμπτωματικό χαρακτηριστικό, όπως και οι λαϊκές εκδηλώσεις της χριστιανικής αναζήτησης της αθανασίας.

(3) Όρος που χαρακτηρίζει έναν υποθετικό μελλοντικό άνθρωπο, που κατέχει γνώσεις οι οποίες του έχουν μεταβιβαστεί από τη σάρωση ενός βιολογικού εγκεφάλου.

Ο Ανθρώπινος Χιμπατζής

«Ο άνθρωπος μέσα στην υπεροψία του θεωρεί τον εαυτό του ένα σπουδαίο έργο, αντάξιο της επέμβασης μιας θεότητας. [Όμως είναι] πιο ταπεινό και, εγώ πιστεύω, πιο σωστό να πιστεύει πως δημιουργήθηκε από τα ζώα.»

— *Charles Darwin*

Κατά συνέπεια, από το ξεκίνημα του νεωτερισμού πέντε αιώνες πριν, τα ανθρώπινα όντα έπρεπε να αντιμετωπίσουν (αρχικά) τέσσερις σημαντικές ασυνέχειες που προβλημάτισαν την υποτιθέμενη ριζοσπαστική μοναδικότητα και τη θέση του είδους τους στο σύμπαν. Σε κάθε περίπτωση, ο «λογικός άνθρωπος» έπρεπε να ξανασκεφτεί την ανθρώπινη ταυτότητα – την ταυτότητα του είδους του ως όμοια με όλους τους άλλους ανθρώπους, ή μάλλον, όλους εκείνους που λαμβάνονται υπόψιν ως «άνθρωποι» και ως τμήμα της κοινότητας του αποτιμητή. Με γρήγορη επιτυχία, τα αυτοπαθή μέλη του *Homo sapiens* έπρεπε να υπερνικήσουν τις επιστημονικές και φιλοσοφικές ψεύτικες διχοτομίες και αυταπάτες του διαχωρισμού από τον *άπειρο κόσμο*, τον *κόσμο των ζώων*, το *ασυνείδητο*, και τις *μηχανές*. Οι άνθρωποι έπρεπε να δεσμεύσουν, ακόμα και να εκτρέψουν, τις θεωρητικές εξελίξεις που όλο και περισσότερο αποκεντρώνουν τη θέση τους σε ένα Πλατωνικό τέλειο αμετάβλητο σύμπαν, που δήθεν κατασκευάστηκε για αυτούς, για να εξαπλώσουν την κουλτούρα και τον «πολιτισμό» πάνω στη φύση, η οποία έχει νόημα μόνο όταν την εκμεταλλεύονται για ανθρώπινους λόγους.

Εκείνοι που κατέχουν την αρετή (που έγινε γνωστή από τον Νίτσε) της «διανοητικής τιμιότητας» έπρεπε να αρχίσουν να μελετάνε σε βάθος την αηδιαστική γνώση ότι η ένδοξη ουράνια αυτοκρατορία δεν δημιουργήθηκε προς τιμήν τους. Αντίθετα, έγινε σταδιακά σαφές, ότι οι άνθρωποι κατοικούσαν ένα μικρό κομμάτι του άπειρου διαστήματος σε ένα μικροσκοπικό πλανήτη που επιπλέει στο κρύο σκοτάδι χωρίς έμφυτο σκοπό. Ανεξέλεγκτα, αυξήθηκαν τα στοιχεία πως οι άνθρωποι προέκυψαν 5–8 εκατομμύρια χρόνια πριν, από μια διαφορετική οικογένεια πρωτεύοντων. Αυτοί συν-εξελίχθηκαν μαζί με άλλα είδη, με τη ζωικότητά τους να στηρίζεται στη βιολογική δυναμική από την οποία προκύπτει η συνείδηση. Στο δέκατο ένατο και στον εικοστό αιώνα άρχισε να γίνεται αντιληπτό σε έναν αυξανόμενο αριθμό ανθρώπων ότι *υπάρχουν άλλα είδη νοημοσύνης στο σύμπαν*, τόσο οργανικά (ζώα) όσο και ανόργανα (μηχανές).

Και όμως, όπως έχουμε δει, υπάρχει μια διαλεκτική μεταξύ αποκέντρωσης και επικέντρωσης. Όπως συμβαίνει τόσο συχνά, όταν οι άνθρωποι αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις έκτακτες ανάγκες και τους περιορισμούς τους, αγωνίζονται να επανερμηνεύσουν και να υποτάξουν τις ριζοσπαστικές θεωρίες με τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρούν την κοσμική ιδιομορφία τους, τα παραχωρημένα από τους θεούς προνόμιά τους, και τις ρατσιστικές ταυτότητες τους. *Αλλά φτάνουμε τώρα ως είδος σε ένα σημείο όπου οι ανθρωποκεντρικές και σπισιστικές αντιλήψεις τελικά υποχωρούν, ή τουλάχιστον χάνουν όλη τη διανοητική τους αξιοπιστία;*

Ενώ ο Mazlish περιγράφει επιδέξια τέσσερις σημαντικές προκλήσεις για την ανθρώπινη ταυτότητα από το δέκατο έκτο αιώνα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, υπάρχουν πολλές επιπρόσθετες εξελίξεις στην αποκεντρική διαδικασία και στο σχηματισμό της ανθρώπινης ταυτότητας, αρκετά σημαντικές για να τις τονίσουμε και να δημιουργήσουμε θέμα.[9] Πολλές από τις εννοιολογικές σημαντικές ανακαλύψεις και τις επαναστάσεις τον τελευταίο μισό αιώνα αφορούν μια βαθύτερη κατανόηση των μυαλών των ζώων και της ζωικότητάς μας. Μετά από τα τέσσερα σημαντικά χτυπήματα στις ανθρωποκεντρικές και σπισιστικές ταυτότητες που επιβλήθηκαν από τον Κοπέρνικο, τον Δαρβίνο,

τον Φρόντ, και την κυβερνητική μηχανική, ο Richard Ryder – ο Άγγλος φιλόσοφος που εφηύρε τον όρο «σπισισμός» – πιστεύει ότι, «τώρα πρέπει να συνεχίσουμε αυτήν τη διαδικασία με την απόρριψη του σπισισμού μαζί με τις άλλες αυταπάτες ή τη μεγαλοπρέπειά μας, και να δεχτούμε τη φυσική μας θέση στον κόσμο».[10]

Το γεγονός είναι ότι μόνο από το 1859 η ανθρωπότητα άρχισε να καταλαβαίνει τις δυνάμεις της ζωής και της προέλευσής της και τη φύση γενικότερα. Η μυθολογία, η θρησκεία, η φιλοσοφία, και η επιστήμη, όλες συνέβαλαν στην κατασκευή μύθων, διαστρεβλώσεων, και κίβδηλων συνειδήσεων που απέτυχαν να αντιληφθούν την οργανική εμφάνιση των *Homo sapiens* στις εξελικτικές διαδικασίες. Η αρχαιολογία χρονολογείται μόνο από τα τέλη του 1800, και δεν έγινε συστηματική επιστήμη μέχρι και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι άνθρωποι δεν είχαν ουσιαστικά καμία αντίληψη για τους πιθήκους μέχρι τον πρόσφατο 19ο αιώνα, και αρχεία από το δέκατο έκτο μέχρι το δέκατο ένατο αιώνα περιγράφουν τους γορίλες ως επικίνδυνα εκφυλισμένα, κτήνη, ή τέρατα. Το δέκατο όγδοο αιώνα συγγραφείς όπως ο Λόρδος Monboddo πίστευαν ότι οι μεγάλοι πίθηκοι (χιμπατζήδες, μπονόμπο, γορίλες, και ουραγκοτάγκοι) ήταν φυλές πρωτόγονων ανθρώπων που αγνοούσαν τους τρόπους ομιλίας. Η αυξανόμενη εξοικείωση με τη φυσιολογία τους και τις συμπεριφορές τους, παρόλα αυτά, άρχισε να υπονομεύει την ανθρώπινη πίστη στην ίδια τη μοναδικότητά της, καθώς γινόταν όλο και περισσότερο προφανές ότι οι πίθηκοι ήταν οι πιο στενοί βιολογικοί συγγενείς μας και ότι οι άνθρωποι ήταν μέρος μιας ζωικής συνέχειας και εξελικτικής διαδικασίας. Η αυξανόμενη γνώση της ανατομίας και της συμπεριφοράς των πιθήκων «υπονόμευσε μια παραδοσιακή μορφή της ανθρώπινης αυτοπεποίθησης (...) οι πίθηκοι υπονόμευσαν τις πεποιθήσεις της ανθρώπινης ιδιαιτερότητας και των ανθρώπινων προνομίων. Βαθμιαία ή σπασμωδικά, η διαδικασία συνεχίζεται από τότε».[11]

Ο φιλόσοφος Raymond Corbey περιγράφει την απειλή και την πρόκληση που τίθεται στην ανθρώπινη ταυτότητα με την ανακάλυψη των μεγάλων πιθήκων:

Εκτός από τον προοδευτικό εκσυγχρονισμό και την κρατικοποίηση και την αυξανόμενη επιρροή των φυσικών επιστημών, ένας κρίσιμος παράγοντας που οδήγησε στη βαθιά αλλαγή του τρόπου που αντιλαμβάνεται τα πράγματα ο κόσμος του Βόρειου Ατλαντικού ήταν η ανακάλυψη και η μελέτη των πιθήκων και των πρώιμων πιθηκοειδών hominides. Τέλος, δεν ήταν πλέον η θεολογία με την ιστορία της για τη δημιουργία που έδωσε στην ανθρωπότητα τη θέση της μέσα στη φύση, αλλά η ανάπτυξη της εξέλιξης. Αυτά τα πρόσφατα ανακαλυφθέντα πλάσματα, όμοια με τους ανθρώπους αλλά παρ' όλα αυτά ζώα, αποδείχτηκε πως είναι οι πιο στενοί συγγενείς μας και επομένως απείλησαν τις παραδοσιακές και πολύ αγαπημένες πεποιθήσεις της ομοιότητας με το Θεό και της μοναδικότητας των ανθρώπων. Εντούτοις, το πανίερο όριο μεταξύ ανθρώπων και ζώων που καθόριζε ποιος μπορούσε να βρίσκεται υπό κατοχή, ποιος μπορούσε να σκοτωθεί, ποιος μπορούσε να φαγωθεί δεν εγκαταλείφθηκε, αλλά αποσύρθηκε. Η αποκλειστικά ανθρώπινη περιοχή υπερασπίστηκε σθεναρά και επαναπροσδιορίστηκε επανειλημμένα ... [είναι σημαντικό να περιγράψουμε] την απρόθυμη απόσυρση από προηγούμενες πεποιθήσεις της ανθρώπινης μοναδικότητας που έχει προκληθεί επανειλημμένα από τις συζητήσεις σχετικά με τους πιθήκους.[12]

Η «οικολογία» δεν αναδείχθηκε ως επίσημη επιστήμη πριν το 1866, όταν ο Γερμανός δαρβινιστής Earnest Haeckel εφηύρε τον όρο. Σαν η μελέτη των οργανισμών στη μεταξύ τους σχέση και στη σχέση τους με το περιβάλλον τους, η οικολογία είναι μια εγγενώς ολιστική θεώρηση των πραγμάτων που περιλαμβάνει την προέλευση και τη φύση των ανθρώπινων ζώων μέσα σε ένα

μεγαλύτερο ιστό ζωής. Ακόμα, ενώ οι άνθρωποι υποθέτουν αλαζονικά πως ζουν μέσα σε τεχνολογικά κάστρα που αιωρούνται επάνω από το φυσικό κόσμο, η οικολογία έδειξε ότι οι άνθρωποι είναι στην πραγματικότητα μια επέκταση και ένα μέρος της φύσης και είναι βαθιά αλληλοεξαρτώμενοι σε ένα απίστευτα πολυσύνθετο σύστημα σχέσεων. Η οικολογία, πράγματι, είναι μια ταπεινή πειθαρχία, που αποκαλύπτει ότι οι άνθρωποι – οι οποίοι θεωρούν τον εαυτό τους ως την υψηλότερη μορφή ζωής – είναι εντελώς εξαρτημένοι από τις μικρότερες, «χαμηλότερες» και τις περισσότερο «άχαρες» μορφές ζωής. Ο γεωσκώληκας, το σκαθάρι της κοπριάς, η πεταλούδα, και τα βακτηρίδια είναι πολύ πιο κρίσιμα για τη δυναμική της Γης από τους ανθρώπους που, πράγματι, σε αυτό το κρίσιμο σημείο στην κοινωνική εξέλιξη τους είναι μια καταστρεπτική και αποδιοργανωτική δύναμη που απειλεί όλα τα συστήματα ζωής του πλανήτη.

Στην αρχή του εικοστού αιώνα πιστευόταν ότι ο μεγάλος εγκέφαλος ήταν το αρχικό βήμα και η κινητήρια δύναμη της ανθρώπινης εξέλιξης, μια αναλήθεια που ενθαρρύνθηκε με την απάτη του ανθρώπου του Piltown⁽⁴⁾. Έως το 1924, όταν ο Raymond Dart ανακάλυψε το απολιθωμα του «Taung child⁽⁵⁾» στη Νότια Αφρική και το προσδιόρισε σαν ένα νέο είδος, το *A. africanus*, οι ανθρωπολόγοι υπέθεταν λανθασμένα ότι οι άνθρωποι εξελίχθηκαν στην Ευρώπη ή στην Ασία αντί για την Αφρική, και λανθασμένα θεωρούσαν ότι οι μεγάλοι εγκέφαλοι αναπτύχθηκαν πριν το δίποδο περπάτημα. Μόνο κατά τη δεκαετία του '50 (και πιο πλήρως τη δεκαετία του '70) οι ανθρωπολόγοι ανακάλυψαν περισσότερα απολιθώματα australopithecine⁽⁶⁾ στην Αφρική και με αυτόν τον τρόπο άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι οι πρώτοι πρόγονοί μας έμοιαζαν περισσότερο με τα μη-ανθρώπινα πρωτεύοντα από ότι με τους σύγχρονους ανθρώπους. Η αρχαιολογία είναι άμεσα υπεύθυνη για την κατασκευή της ταυτότητας των ειδών. Η ανακάλυψη της «Lucy⁽⁷⁾», παραδείγματος χάριν, διεύρυνε τα κριτήρια του «ανθρώπου», ώθησε σημαντικά την προγονική μας γραμμή πίσω στο χρόνο, και έθεσε ένα οριοθετημένο πρόβλημα που καθιερώθηκε πάνω στο δίλημμα μιας ολισθηρής κατηφόρας. Όπως σημειώνει ο Felipe Fernandez-Armesto, «εάν μπορούσαμε να δεχτούμε τη Lucy ως πρόγονό μας, αυτό θα βοηθήσει να τεντώσουμε την ελαστικότητα του εναγκαλισμού στον οποίο σφίγγουμε ο ένας τον άλλο, ανεξάρτητα από το χρώμα ή τη θρησκεία, την εξωτερική εμφάνιση ή τη διανοητική κατάσταση ή την ηθική αξία».[13] Αλλά, ρωτά, γιατί να σταματήσουμε εκεί; Γιατί να αποκλείσουμε τις προηγούμενες γενιές των ανθρώπινων προγόνων; Γιατί να μην περιλάβουμε τον *Ardepithecus ramidus*, ένα ανθρωπόμορφο πιθηκοειδές ικανό να περπατήσει κατακόρυφα 4.4 εκατομμύρια έτη πριν, αλλά εντούτοις ζούσε στα δέντρα; Τους χιμπατζήδες; Πώς και πού χαράζει κάποιος τη γραμμή μεταξύ ανθρώπων και μη ανθρώπων; Υπάρχουν αντικειμενικοί, μη αυθαίρετοι λόγοι που θα το καθορίσουν αυτό;

(4) Πρόκειται για μια διάσημη παλαιοντολογική απάτη που συσχετιζόταν με την υποτιθέμενη ανακάλυψη ενός πρόσφατου είδους ανθρώπου στο Piltown, ένα χωριό στο ανατολικό Sussex της Αγγλίας, το 1912. Ο άνθρωπος του Piltown είχε όγκο εγκεφάλου τα 2/3 του σύγχρονου ανθρώπου και λίγο μετά την ανακάλυψή του προτάθηκε – ως υποστήριξη στην επικρατούσα τότε άποψη στην Αγγλία ότι η ανθρώπινη εξέλιξη άρχισε με την ανάπτυξη του εγκεφάλου – πως ο άνθρωπος του Piltown είναι ο χαμένος κρίκος μεταξύ ανθρώπου και πιθήκου. Πριν γίνει γνωστή η απάτη, ανακαλύφθηκαν όπως το Taung Child και ο Peking Man συνέβαλαν στο να χάσει την αξιοπιστία του ο άνθρωπος του Piltown. Η απάτη ξεσκεπάστηκε το 1953, όταν αποδείχτηκε πως το οστό της σιαγόνας είχε αντικατασταθεί σκόπιμα με το αντίστοιχο ενός ουρακοτάγκου.

(5) Ως Taung Child αποκαλείται το απολιθωμένο κρανίο ενός Australopithecus africanus, που ανακαλύφθηκε το 1924. Την εποχή εκείνη το βρετανικό επιστημονικό κατεστημένο ασχολούνταν με τον άνθρωπο του Piltown, ο οποίος είχε μεγάλο εγκέφαλο και δόντια πιθήκου – το αντίθετο δηλαδή από ότι το Taung Child – και γιαυτό το λόγο το εύρημα άργησε δεκαετίες να εκτιμηθεί.

(6) Ο όρος australopithecine αναφέρεται σε δύο πολύ κοντινά γένη μέσα στην υποφυλή Hominina της φυλής Hominini, τα οποία εμφανίστηκαν στην Πλειόκαινο, στο Australopithecus και στο Paranthropus.

(7) Lucy είναι το κοινό όνομα του AL 288-1, το οποίο είναι σχεδόν το 40% ενός σκελετού του είδους Australopithecus afarensis που ανακαλύφθηκε στην περιοχή Χαντάρ της Αιθιοπίας το 1974 και υπολογίζεται πως έζησε πριν 3,2 εκατομμύρια χρόνια. Η ανακάλυψη της Lucy ήταν πολύ σημαντική, καθώς ο σκελετός παραπέμπει σε κρανίο μικρής χωρητικότητας (375cc – 500cc) όμοιο με αυτό των πιθήκων και δίποδο περπάτημα όμοιο με αυτό των ανθρώπων, παρέχοντας περαιτέρω στοιχεία πως ο διποδισμός προηγήθηκε της αύξησης του μεγέθους του ανθρώπινου εγκεφάλου στην ανθρώπινη εξέλιξη.

Πριν από το 1960, όταν η Jane Goodall έκανε το ιστορικό της ταξίδι στο εθνικό πάρκο Gombe στην Τανζανία της Αφρικής, τα ανθρώπινα όντα δεν κατείχαν ούτε καν μια στοιχειώδη κατανόηση των ανώτερων πιθήκων, και συγκεκριμένα του χιμπατζή. Χρησιμοποιώντας την πρωτοποριακή μέθοδο της «εξοικείωσης», της υπομονετικής παρατήρησης που προκαλούσε την ενδεχόμενη αποδοχή ή την περιφρόνηση της παρουσίας της, η Goodall αργότερα ανακάλυψε ότι η παιδοκτονία, η εχθροπραξία, και η δολοφονία δεν ήταν συμπεριφορές μοναδικές αποκλειστικά στους ανθρώπους, αλλά υπήρχαν μεταξύ των χιμπατζήδων επίσης. Τέτοιες ανακαλύψεις, εκτός από τη γενετική επιβεβαίωση της εξελικτικής στενότητάς μας με τους χιμπατζήδες, είναι κρίσιμες για οποιαδήποτε ενημερωμένη συζήτηση περί της ανθρώπινης φύσης και ταυτότητας.

Τη δεκαετία του '60 και του '70, οι ερευνητές άρχισαν να καινοτομούν τις γενετικές επιστήμες και τις τεχνολογίες που θα αποδεικνύονταν κρίσιμες για μια επαρκή κατανόηση της ανθρώπινης εξέλιξης. Ο Λινναίος, ο Δαρβίνος και άλλοι, αναγνώρισαν ότι οι άνθρωποι έχουν σημαντικές φυσικές και δομικές ομοιότητες με τους χιμπατζήδες και τους γορίλλες, και πως σε μορφολογικό επίπεδο ανήκουμε στην ίδια γενική ομαδοποίηση. Η ανάλυση του DNA πιστοποίησε ακριβώς πόσο κοντά είμαστε στους μεγάλους πιθήκους, δείχνοντας ότι οι άνθρωποι και οι χιμπατζήδες μοιράστηκαν έναν κοινό πρόγονο πίθηκο, και απέκλεισε τους μεν από τους δε κατά μήκος των διαφορετικών πορειών εξέλιξης περίπου πέντε με επτά εκατομμύρια χρόνια πριν. Μέσω της γενετικής επιστήμης, οι επιστήμονες έχουν καθορίσει ότι οι άνθρωποι μοιράζονται 95–98 τοις εκατό των γονιδίων τους με τους χιμπατζήδες, έτσι ώστε *οι χιμπατζήδες είναι βιολογικά πιο κοντά σε μας από ότι είναι οι ουραγοκόταγχοι και οι γορίλλες*.

Οι επιστήμονες άρχισαν να κατανοούν τις λεπτομέρειες των γενετικών σχέσεών μας με τους πιθήκους, και το 1975 η μοριακή γενετική καθόρισε ότι οι χιμπατζήδες και οι άνθρωποι είναι τουλάχιστον 96 τοις εκατό όμοιοι στο DNA τους (και 99 τοις εκατό όμοιοι στα γονίδια που κωδικοποιούν τις πρωτεΐνες). Το 2002, αυτά τα συμπεράσματα επιβεβαιώθηκαν από το Human Genome Project, το οποίο αποκωδικοποίησε την ανθρώπινη γενετική δομή. Σε μια σημαντική μελέτη το 2003, επιστήμονες στο κρατικό πανεπιστήμιο του Wayne παρήγαγαν νέα γενετικά στοιχεία σχετικά με το ότι οι άνθρωποι και οι χιμπατζήδες χωρίστηκαν τόσο πρόσφατα που οι χιμπατζήδες πρέπει να επαναταξινομηθούν ως *Homo troglodytes*. [14] Αυτή η αλλαγή θα τους έκανε πλήρη μέλη του Γένους μας, *Homo*, έτσι ώστε να κατοικοεδρεύσουν μαζί με τον *Homo erectus*, τον *Homo habilis*, τους Neanderthals, και άλλους «proto» - ανθρώπινους τύπους. Ο γεωγράφος Jared Diamond ταξινόμησε σωστά τους ανθρώπους ως τον «τρίτο χιμπατζή», μαζί με τους κοινούς χιμπατζήδες και τους μπονόμπο. [15] Οι άνθρωποι δεν αποτελούν μια ευδιάκριτη Οικογένεια, ούτε ένα μοναδικό Γένος, αλλά αντίθετα ανήκουν στο ίδιο Γένος με τους χιμπατζήδες και τους μπονόμπο. Εάν σκεφτούμε χωρίς τις σπισιστικές μας παρωπίδες, προτείνει ο Diamond, μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι υφίστανται σήμερα τρία – όχι ένα – υπάρχοντα είδη *Homo* (με τα δύο στον επικείμενο κίνδυνο της εξάλειψης λόγω των ενεργειών του τρίτου). Μπορεί να είναι μια ανατροπή για τις Δυτικές Χριστιανικές και Καρτεσιανές αντιλήψεις σχετικά με τους ανθρώπους ως εξαϋλωμένες, αιώνιες, μοναδικές ουσίες, αλλά όχι απλά είμαστε «σαν» τους πιθήκους, *είμαστε* πίθηκοι, και μάλιστα Αφρικανικοί πίθηκοι. Χωρίς μια ακριβή συγκριτική βάση με τον πιο στενό βιολογικό μας συγγενή, δεν θα μπορούσαμε να έχουμε παράγει μια επαρκή κατανόηση του εαυτού μας, και θα ζούσαμε στις «σκιές των ξεχασμένων προγόνων» (Carl Sagan και Ann Druyan).

Το 1993, ο Peter Singer και η Paola Cavalieri ίδρυσαν το «Great Ape Project». [16] Ο στόχος του διεθνούς προγράμματος ήταν να κερδίσουν βασικά νόμιμα δικαιώματα για τους πιθήκους (ζωή, ελευθερία και απαγόρευση των βασανιστηρίων) και να τους ελευθερώσουν από το καθεστώς της ιδιοκτησίας. Υποστήριζαν μια Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Μεγάλων Πιθήκων που θα τους εξασφάλιζαν το δικαίωμα στην ελευθερία και θα ελευθέρωναν όλους τους αιχμάλωτους μεγάλους πιθήκους (πάνω από 3.000 κρατούνται αυτήν την περίοδο στα ερευνητικά

εργαστήρια μόνο στις ΗΠΑ). Εκτός από τις γενετικές ομοιότητες μεταξύ των μεγάλων πιθήκων και των ανθρώπων, έδωσαν έμφαση στην κοινοτυπία τους με εμάς ως «πρόσωπα» που κατέχουν σύνθετα συναισθήματα, ορθολογιστική ικανότητα, αυτο-συνειδητοποίηση, και συνειδητοποίηση του εαυτού τους ως ευδιάκριτα όντα με παρελθόν και μέλλον, και υποστήριξαν ότι οι χιμπατζήδες, οι μπονόμπο, οι γορίλες, και οι ουραγοτάγκοι ανήκαν σε μια «κοινότητα ίσων» με τους ανθρώπους. Πράγματι, ενώ γράφω, υπάρχουν υποθέσεις σε εκκρεμότητα σε διεθνή δικαστήρια που μπορούν επίσημα να αναγνωρίσουν τους μεγάλους πιθήκους ως πρόσωπα.

Η Εννοιολογική Επανάσταση της Γνωστικής Ηθολογίας

«Το ζώο συνδέεται άμεσα με τη δραστηριότητα ζωής του. Δεν είναι διαχωρισμένο από αυτή τη δραστηριότητα· είναι αυτή η δραστηριότητα. Ο άνθρωπος κάνει την ίδια τη δραστηριότητα ζωής του αντικείμενο της θέλησης και της συνείδησής του. Έχει συνειδητή δραστηριότητα ζωής. Δεν είναι ένας καθορισμός με τον οποίο συγχωνεύεται άμεσα. Η συνειδητή δραστηριότητα ζωής του ανθρώπου άμεσα διαχωρίζει τον άνθρωπο από την έμβια δραστηριότητα του ζώου. Μόνο γιαυτό είναι ένα πλάσμα-είδος⁽⁸⁾.»

— *Karl Marx*

Ξεκινώντας το 17ο αιώνα, η σύγχρονη επιστήμη κατασκεύασε ένα μηχανιστικό μοντέλο το οποίο αντιμετωπίζει τα ζώα σαν αυτόματα ή μηχανές. Από τον Descartes μέχρι την κοινωνιοβιολογία και το μπηχεύβιορισμό του σήμερα, η σύγχρονη παράδοση διανέμει στα ζώα το ρόλο θηρίων ή μηχανών που δεν μπορούν ούτε να νιώσουν ούτε να σκεφτούν. Οι μαθητές που ήταν εκπαιδευμένοι σε αυτό το μοντέλο πολύ γρήγορα έμαθαν να αγνοούν την ύπαρξη της υποκειμενικής ζωής των ζώων, εκτός κι αν επιθυμούσαν να τα γελοιοποιήσουν. Υπό την επήρεια του μπηχεύβιορισμού, οι επιστήμονες επαναδιατυπώνουν την περιγραφή της αγάπης που μπορεί να βιώσει ένας χιμπατζής σαν «σηματισμό προσκόλλησης», την οργή ενός ελέφαντα ως «έκθεση επιθετικότητας», και τις φυσικές ικανότητες ενός πουλιού ως «εξαρτημένο αντανεκλαστικό». Τα περιοδικά, γενικά, αρνούνται να εκδώσουν φυλλάδες που αναφέρονται στις σκέψεις ή στα συναισθήματα των ζώων.

Ενώ μας έχουν παραπλανήσει τόσο καιρό σχετικά με τα ζώα, η επιστήμη ξεκινάει μια επανάσταση στην αντίληψή μας. Μέσω της εξελικτικής θεωρίας, της γενετικής, της νευροφυσιολογίας, και των πειραματικών διαδικασιών, πολλοί επιστήμονες παρέχουν δυνατά στοιχεία για το ότι τα ζώα νιώθουν και σκέφτονται με τρόπους όμοιους με εμάς. Όπως είδαμε πιο πάνω, οι αλλαγές ξεκίνησαν με τον Κάρολο Δαρβίνο. Η θεωρία του για τη φυσική επιλογή μας ενημέρωσε ότι τα ανθρώπινα όντα είναι στην πραγματικότητα ζώα και, υπό αυτήν τη μορφή, εξελίσσονται σύμφωνα με την ίδια εξελικτική δυναμική με τα μη ανθρώπινα ζώα. Στην *Καταγωγή των Ειδών* και σε πιο πρόσφατες εργασίες όπως το *The Descent of Man* (1871) και το *The Expression of Emotions in Man and Animals* (1872), ο Δαρβίνος καθιέρωσε τις ζωικές ρίζες της ανθρωπότητας, και περιέγραψε τις στενές ψυχολογικές και μπηχεύβιοριστικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και των άλλων ζωικών ειδών. Υποστήριξε ότι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί από τα ζώα «σε βαθμό, όχι σε είδος». Ο Δαρβίνος άνοιξε το δρόμο στην παρουσίαση της εξελικτικής συνέχειας σε όλο το ζωικό κόσμο, έτσι ώστε να μην υπάρχει κανένα σημείο διαίρεσης που να χωρίζει τη μη ευφυή και την ευφυή ζωή, αλλά μάλλον μια ανάπτυξη της συνείδησης, της νοημοσύνης, της υποκειμενικότητας, της επιλογής, και της ελευθερίας, που εξαπλώνεται από τους στοιχειώδεις οργανισμούς στα πολύπλοκα σκεπτόμενα ζώα. Οι επιστήμονες αγκάλιασαν τη θεωρία του για την εξέλιξη, αγνοώντας την ηθολογική του εργασία, επειδή τη βρήκαν απωθητική στις σπισιστικές τους προκαταλήψεις και υπονομευτική στην επιχείρηση-ως-συνήθως της ζωοτομικής έρευνας και στις φαρμακευτικές βιομηχανίες όπου η αναζήτηση του κέρδους δεν μπορεί να ενοχλείται από την ηθική συνείδηση και τις ηθικές αλήθειες.

(8) Species-being, στα γερμανικά Gattungswesen. Ο όρος προέρχεται από τον Ludwig Feuerbach και αναφέρεται στο ανθρώπινο είδος σαν ολότητα και χρησιμοποιείται για να δείξει την υποτιθέμενη μοναδικότητα του ανθρώπου εξαιτίας της κατοχής συνείδησης· όχι μόνο συνείδηση για τον εαυτό του, την οποία κατέχουν και άλλα ζώα, αλλά συνείδηση του είδους του και ολόκληρης της φύσης. Ο Μαρξ επέκτεινε την έννοια, θεωρώντας πως το χαρακτηριστικό που ξεχώριζε τον άνθρωπο δεν ήταν η per se σκέψη ή συνείδηση, αλλά η ελεύθερη και συνειδητή υλική παραγωγή.

Η εργασία του Donald Griffin κατάφερε ισχυρά χτυπήματα στη μηγχεύβιοριστική παράδοση των John Watson και B.F. Skinner.[17] Θεωρούμενος πως είναι ο πατέρας της γνωστικής ηθολογίας, και όντας διάσημος για την ανακάλυψη πως οι νυχτερίδες χρησιμοποιούν τον ηχοεντοπισμό για να χαρτογραφήσουν την έκτασή τους, ο Griffin αντιμετώπισε σοβαρά την άποψη ότι τα ζώα μπορούν να σκεφτούν και δημιουργήσε συναρπαστικά επιχειρήματα για αυτόν τον σκοπό. Από την εργασία του Griffin, μια πλούσια επιστημονική βιβλιογραφία έχει συγκεντρωθεί, που αποδεικνύει την επιτήδευση και την ευελιξία των μυαλών των ζώων. Μέσω της εφευρετικότητας και των αμέτρητων περιπτώσεων παρατήρησης και πειραματισμού, μια ακλόνητη κατάσταση σχετικά με τη ζωική νοημοσύνη έχει καθιερωθεί που αλλάζει όχι μόνο την άποψή μας για τα ζώα, αλλά και εμάς τους ίδιους.[18] Τα στοιχεία για τη ζωική νοημοσύνη είναι απέραντα, ουσιαστικά, και συντριπτικά ενδεικτικά της παρουσίας σύνθετων μυαλών, κοινωνικής ζωής, και συμπεριφορών στα μη ανθρώπινα ζώα.

Σαφώς, τα αποτελέσματα μπορούν να ερμηνευθούν με διαφορετικούς τρόπους, και οι αφοσιωμένοι υπεραπιστές του μηγχεύβιορισμού παραμένουν μη πεπεισμένοι. Το 1984, ο C. Lloyd Morgan διατύπωσε το «νόμο της φειδωλότητας», μια παραλλαγή του ξυραφιού του Ockham⁽⁹⁾, ο οποίος δηλώνει πως κάποιος δεν πρέπει να απευθύνεται σε μια «υψηλότερη» λειτουργία (νοημοσύνη) οργανισμών όταν μια «χαμηλότερη» λειτουργία (ένστικτο) επαρκώς εξηγεί μια συμπεριφορά. Οι μηγχεύβιοριστές χρησιμοποίησαν την αρχή του με έναν επιθετικά αναγωγικό τρόπο, που εντάσσει όλες τις συμπεριφορές στα ακατέργαστα ένστικτα και στους μηχανισμούς εκμάθησης. Αλλά ο ίδιος ο Morgan αναγνώρισε ότι η ζωική νοημοσύνη υπάρχει, και η αρχή του καταδεικνύει ακριβώς το αντίθετο. Όταν έρχονται αντιμέτωπες με τα συντριπτικά στοιχεία της ζωικής νοημοσύνης, οι χαμηλότερες λειτουργίες δεν εξηγούν τις συμπεριφορές· αντίθετα, έχουν νόημα μόνο μέσω αναφοράς στις αρχές υψηλότερου επιπέδου. Με άλλα λόγια, η απλούστερη εξήγηση, αυτή που δεν φορτώνεται με *ad hoc* προσόντα, είναι μια έκκληση στην εύκαμπτη και σκεπτόμενη ποιότητα του ζωικού μυαλού.

Ενώ αυτή η αιτιολόγηση του συναισθηματικού και διανοητικού πλούτου των ζώων μπορεί να αγγίξει τον κοινό άνθρωπο, προσβάλλει τους αυστηρούς επιστήμονες. Από μια μηχανιστική επιστημονική προοπτική, είναι ανοησία να μιλάει κάποιος για τα συναισθήματα και την ευφυΐα των ζώων, από τη στιγμή που δεν μπορούν να παρατηρηθούν ή να μετρηθούν. Είναι «ανθρωπομορφικό» το να αποδίδονται ανθρώπινα χαρακτηριστικά στα ζώα. Είναι «αντιεπιστημονικό» να τα ονομάζουμε σαν να ήταν άνθρωποι. Και τέτοιες ιστορίες είναι στην καλύτερη περίπτωση αμφισβητούμενες εν μέρει. Σήμερα, αυτή η κατάσταση αλλάζει αποφασιστικά καθώς η επιστήμη αναλαμβάνει μια συναρπαστική μετατόπιση του μοντέλου που αγκαλιάζει τη μελέτη των συναισθημάτων και των μυαλών των ζώων. Μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες, τα ανθρώπινα όντα ταλανίζονταν στην Παλαιολιθική Εποχή για τη γνώση τους σχετικά με τα ζώα. Όπως εμφανίζεται σε ένα χείμαρρο πρόσφατων βιβλίων και στη νέα επιστήμη της «γνωστικής ηθολογίας» που μελετά τη νοημοσύνη των ζώων, η επιστήμη επιτέλους αρχίζει να εξιχνιάζει το βάθος της πολυπλοκότητας των ζώων. Ανατρέπει τη ρηγή κατανόησή μας για τα μη ανθρώπινα ζώα, αλλάζοντας συγχρόνως τη μάταιη εικόνα μας για εμάς.

Από την πρωτοποριακή εργασία του Donald Griffin's στη δεκαετία του '80 μέχρι τις πρόσφατες μελέτες του Roger Fouts, του Frans de Wall, του Marc Bekoff, του Steven Wise, και άλλων, η ηθολογία έχει καταδείξει ότι τα ζώα έχουν πολύ πιο σύνθετες σκέψεις, συναισθήματα, και κοινωνικές ζωές από ότι οι περισσότεροι άνθρωποι τολμούσαν να φανταστούν.[19] Καθλωμένη σε

(9) Το Ξυράφι του Όκαμ (η αλλιώς Λεπίδα του Όκαμ), είναι η αρχή η οποία αποτελεί τη βάση της μεθοδολογικής απαγωγής. Αποκαλείται επίσης αρχή της οικονομίας. Η αρχή λέει πως «κανείς δεν πρέπει να προβαίνει σε περισσότερες εικασίες από όσες χρειάζονται» ή, πιο απλά, όταν δύο θεωρίες παρέχουν εξίσου ακριβείς προβλέψεις, πάντα επιλέγουμε την απλούστερη.

μια δυϊστική και ανιστόρητη προοπτική, η σύγχρονη επιστήμη απέτυχε να συλλάβει την αναπτυξιακή συνέχεια της νοημοσύνης, της κοινωνικής ζωής, και της υποκειμενικότητας μέσα στις ογκώδεις εκτάσεις της εξελικτικής αλλαγής και ανάπτυξης. Η μηχανιστική επιστήμη καταδύει όλη την προ-ανθρώπινη εξέλιξη σε μια απέραντη δεξαμενή ασαφούς συνείδησης, βλέποντας τα ζώα ως αυτόματα ή μηχανές που απλά αντιδρούν στον κόσμο ενστικτωδώς και παθητικά εκτελούν το βιολογικό προγραμματισμό τους. Η πεποίθηση ότι τα ζώα είναι πρωτόγονα απλά προδίδει τους αρχαϊζόντες περιορισμούς του ανθρώπινου μυαλού και της ανικανότητάς του να αντιληφθεί την ετερότητα της ζωής και της συμπεριφοράς των ζώων.

Αυτό το μοντέλο είναι τώρα εντελώς εκτεθειμένο και χρεοκοπημένο, και πολλά τμήματα της επιστήμης και της φιλοσοφίας έχουν εγκαταλείψει τον Καρτεσιανό μηχανισμό, το μπηχεύβιορισμό, και το δυϊστικό σπισισμό. Στη μετατόπιση προς μια μετα-Καρτεσιανή επιστήμη, υπάρχουν τώρα αποτελέσματα βιβλίων, χείμαρροι εμπειριστατωμένων εγγράφων, και ένας πολλαπλασιασμός των συγγραμμάτων που τεκμηριώνουν το εύρος και το βάθος της πολυπλοκότητας και της νοημοσύνης των ζώων, εξιστορώντας τη μια συγκλονιστική ανακάλυψη μετά την άλλη. Ο ρυθμός των ανακαλύψεων είναι τέτοιος που, κυριολεκτικά, οι απόψεις μας για τα μη ανθρώπινα ζώα αλλάζουν καθημερινά. Αναγνωρίζουμε τις διαστρεβλώσεις και τις πλάνες σε κάθε πλευρά του οντολογικού χάσματος της Δυτικής κοινωνίας που έχει σκαφτεί μεταξύ των ανθρώπινων και των μη ανθρώπινων ζώων, και η ηθολογία έχει καταρρίψει τους παχείς τοίχους του διαχωρισμού. Ακριβώς όπως πολλοί άνθρωποι δεν είναι λογικοί από πολλές απόψεις, έτσι και τα ζώα είναι λογικά από πολλές απόψεις. Οι άνθρωποι υπερεκτιμούν τη δική τους ορθολογική ικανότητά, καθώς υποτιμούν την ορθολογική ικανότητα των ζώων. Ομοίως, ενώ οι άνθρωποι έχουν περιορίσει τα ζώα στη βιολογία και τους έχουν απαρνηθεί τον πολιτισμό, έτσι οι άνθρωποι, που εστιάζουν μόνο στις εκούσιες απόψεις του πολιτισμού τους, αποτυγχάνουν να αντιληφθούν τις βιολογικές διαστάσεις του ανθρώπινου πολιτισμού.[20]

Η γνωστική ηθολογία επιβεβαιώνει το συμπέρασμα της κοινής λογικής και της αμερόληπτης παρατήρησης, δηλαδή, ότι τα ζώα έχουν πλούσια και σύνθετα συναισθήματα, διάνοηση, και κοινωνικές ζωές – δεδομένου ότι υπερβαίνει κατά πολύ τα δεδομένα της καθημερινής ζωής για να προωθήσει τα αληθινά αναπάντεχα συμπεράσματα. Μόνο ο πιο οπισθοδρομικός Καρτεσιανός αρνείται ακόμα ή είναι δύσπιστος του γεγονότος ότι τα ζώα αισθάνονται, και ξέρουμε, επιπλέον, πως έχουν κάθε συναίσθημα που έχουμε και εμείς, συμπεριλαμβανομένου του φόβου, της πίεσης, της μοναξιάς, της θλίψης, της ζήλιας, της αμηχανίας, της υπερηφάνειας, της κατανόησης, της αγάπης, της ευτυχίας, και της χαράς. Στις έντονες περιληπτικές περιγραφές τους, ο Jeffrey Masson και η Susan McCarthy περιγράφουν πως ο Michael ο γορίλας λάτρευε τον τραγουδιστή της όπερας Luciano Pavarotti· πως η Hoku το δελφίνι πενθούσε για το θάνατο του συντρόφου της στο θαλάσσιο πάρκο, του Kiko· και πως ο Flint ο χιμπατζής πέθανε από θλίψη εξαιτίας του θανάτου της μητέρας του, Flo.[21] Είναι γνωστό το γεγονός ότι οι ελέφαντες πενθούν τους νεκρούς τους, θεσπίζουν τελετουργικά ενταφιασμού, και φαινομενικά παρουσιάζουν μια συνειδητοποίηση της σημασίας και της μονιμότητας του θανάτου. Τα ζώα γνωρίζουν τη χαρά καθώς και τη θλίψη, και μπορούν να είναι εύθυμα καθώς και σοβαρά. Κατέχουν επίσης μια αισθητική αντίληψη, και την αίσθηση του χιούμορ, όπως είναι εμφανές στη συμπεριφορά των πουλιών που ευχαριστιούνται να χορεύουν και στους χιμπατζήδες που λατρεύουν να χτυπούν τύμπανα, να πετάνε μπάλες, και να ζωγραφίζουν.[22]

Οι σύνθετες μορφές νοημοσύνης ξεχύνονται απ' άκρου εις άκρον στον κόσμο των ζώων. Τα πουλιά, για παράδειγμα, έχουν σύνθετες μνήμες και δυνατότητες να χαρτογραφούν απέραντα διαστήματα (η σπισιστική δυσφήμιση «bird brain⁽¹⁰⁾» δεν θα μπορούσε να είναι πιο πλαστή) και μερικά είδη

(10) Αγγλική έκφραση που χρησιμοποιείται για να χαρακτηριστεί κάποιος ως ηλίθιος, κάτι αντίστοιχο των ελληνικών αποδόσεων «κοκορόμυαλος» και «μπούφος».

πουλιών χρησιμοποιούν εργαλεία και φανερώνουν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, επίσης. Πολλά ζώα έχουν τη δυνατότητα να μετρήσουν απλά ποσά και να αναγνωρίσουν σχέδια και οπτικές σχέσεις και αναλογίες – συχνά καλύτερα από παιδιά και ακόμα και από προπτυχιακούς φοιτητές! Υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι τα «ανώτερα» θηλαστικά όπως οι φάλαινες, τα δελφίνια, οι γορίλλες, και οι χιμπατζήδες έχουν σημαντικές έλλογες και γλωσσικές δυνατότητες. Ο γορίλλας με το όνομα Koko έχει ένα νοηματικό λεξιλόγιο 500 λέξεων και κάνει συνομιλίες στο διαδίκτυο. Ο Alex, ο αφρικανικός γκριζος παπαγάλος, μπορούσε να ονομάσει πάνω από 100 διαφορετικά αντικείμενα, 7 χρώματα, και 5 σχήματα· επιπλέον, μπορούσε να μετρήσει μέχρι και 6 αντικείμενα και να πει προτάσεις που βγάζουν νόημα.[23] Οι χιμπατζήδες έχουν ένα ρεπερτόριο τουλάχιστον τριάντα ήχων που έχουν ευδιάκριτο νόημα και εκφράζουν συναισθήματα. Όντας εξοπλισμένοι με τα εργαλεία της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας και λεξιγράμμα⁽¹¹⁾ σύμβολα, οι μεγάλοι πίθηκοι διαβιβάζουν στα ανθρώπινα όντα και μεταξύ τους τις ανάγκες, τις επιθυμίες, και τις σκέψεις τους. Διάφορα τεστ με καθρέφτες και κρυμμένα αντικείμενα, εισηγούνται ότι οι χιμπατζήδες και οι μπονόμπο έχουν αυτο-συνείδηση και αντίληψη των άλλων μυαλών. Τα δελφίνια διαβιβάζουν την προσωπικότητά τους το ένα στο άλλο μέσω των ταυτοποιημένων συριγμών και οι φάλαινες έχουν ένα ρεπερτόριο πάνω από εξακόσιους ευδιάκριτους κοινωνικούς ήχους. Χιλιάδες πειράματα στο πεδίο και στο εργαστήριο έχουν καταδείξει ότι ζώα όπως τα σκυλιά των λειμώνων, οι σκίουροι, ακόμη και οι κότες μεταβιβάζουν όχι μόνο συναισθήματα αλλά και πληροφορίες στις περίπλοκες διαφοροποιημένες κραυγές συναγεμίου, για την παρουσία αρπακτικών ζώων.

Αναγνωρίζοντας μόνο ένα μοντέλο νοημοσύνης και επικοινωνίας – αυτό του *Homo sapiens* – οι επιστήμονες έχουν υποστηρίξει, ότι από τη στιγμή που τα ζώα δεν μιλούν ή δεν σκέφτονται όπως αυτοί, δεν έχουν καθόλου μυαλό. Περιμένοντας τα ζώα να ικανοποιήσουν τα ανθρώπινα κριτήρια της γλώσσας και της νοημοσύνης, οι επιστήμονες έχουν, σε τελευταία ανάλυση, ενδώσει στην τρομακτική αμαρτία του ανθρωπομορφισμού. Αλλά ο ανθρωπομορφισμός δεν χρειάζεται να είναι μια επιστημονική αμαρτία. Σαφώς, δεν θέλουμε να προβάλουμε επάνω στα ζώα χαρακτηριστικά που δεν έχουν. Αλλά εάν υπάρχουν κοινοτυπικοί πυρήνες μεταξύ των μη ανθρώπινων και των ανθρώπινων ζώων, αυτό που ο Griffin αποκαλεί «κρίσιμο ανθρωπομορφισμό», αυτό είναι η καλύτερη μας πρόσβαση στην κατανόηση των ζώων, και η «αντικειμενική αποσύνδεση» θα εμποδίζει τη διορατικότητα κάθε φορά.

Δεν είναι το ότι πολλά είδη ζώων δεν μπορούν να σκεφτούν, να συμβολίσουν, και να επικοινωνήσουν με περίπλοκους τρόπους, αλλά το ότι δεν θα μπορούσαμε να βρούμε πως να αντιληφθούμε τη σκέψη τους και πως να ερμηνεύσουμε τους ήχους και τις συμπεριφορές τους. Είναι κρίσιμο να δοθεί έμφαση στο ότι η νοημοσύνη λειτουργεί και με άλλες μορφές πέραν της ανθρώπινης επαγωγής και αφαίρεσης, και ότι το νόημα μπορεί να διαβιβαστεί μέσω χειρονομιών, εκφράσεων, ήχων, και κινήσεων, και δεν είναι περιορισμένο στις συμβάσεις της ανθρώπινης σύνταξης, αν και οι πίθηκοι καταλαβαίνουν τους βασικούς κανόνες της γραμματικής.[24]

Όντας ακόμη πιο καταστρεπτικό γεγονός στις ανθρώπινες αξιώσεις περί μοναδικότητας, πολλά ζώα έχουν μια σαφή αίσθηση ήθους, δικαιοσύνης, και τίμιας συμπεριφοράς.[25] Οι μεγάλοι πίθηκοι, οι ελέφαντες, οι λύκοι, οι φάλαινες, τα δελφίνια, οι ύαινες, οι αρουραίοι, και τα ποντίκια είναι ικανά για ένα ευρύ φάσμα ηθικής συμπεριφοράς. Πολλοί πίστευαν πως μόνο οι άνθρωποι μοιράζονταν το φαγητό, αλλά οι μπονόμπο και οι χιμπατζήδες απολαμβάνουν επίσης αυτό το τελετουργικό. Τα ζώα είναι όχι απλώς ιδιοτελή, απερίσκεπτα, μη-αισθανόμενα όντα κλειδωμένα σε μια βίαιη και ανταγωνιστική προσπάθεια για την επιβίωση μεταξύ τους, έχουν μια κατανοητική και αλτρουιστική πλευρά. Αυτό είναι εμφανές όχι στην ικανότητά τους για θλίψη, για φροντίδα μεταξύ των ειδών και

(11) Από το αγγλικό lexigram. Έτσι αποκαλείται ένα σύμβολο που αντιπροσωπεύει μια λέξη και το οποίο δεν είναι απαραίτητα ενδεικτικό της λέξης αυτής. Ουσιαστικά πρόκειται για μορφή εκμάθησης μέσω της αντιστοιχίας εικόνων και λέξεων.

για γαλούχηση, αλλά σε πράξεις στις οποίες διακινδυνεύουν τις ζωές τους για να σώσουν τη ζωή ενός άλλου. Η ικανότητα των ζώων για κατανόηση καταδείχθηκε έντονα σε ένα πείραμα στο οποίο οι πεινασμένοι μακάκοι αρνούνταν την τροφή, εάν το να τη δέχονται σήμαινε πως ένας άλλος πίθηκος θα λάμβανε ηλεκτροσόκ.[26] Οι ενέργειες του αλτρουισμού και της κατανόησης υποδεικνύουν ότι τα ζώα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ηθικοί παράγοντες που ενεργούν με συνειδητοποίηση, περίσκεψη, προσοχή, και ανησυχία ο ένας απέναντι στον άλλο. Η «άποψη της ζωής περί μονομάχων» δεν διατυπώθηκε ποτέ από τον Δαρβίνο, που αντίθετα τόνισε τόσο την εξελικτική σημασία της συνεργασίας όσο και τον ανταγωνισμό, όπως έκανε και το σημαντικό βιβλίο του Κροπότκιν, *Ethics: Origin and Development*. [27]

Απέχοντας πολύ από το να είναι αυτόματα που κυβερνώνται από άκαμπτες βιολογικές προστακτικές και ακατέργαστα ένστικτα, οι ηθολόγοι έχουν δείξει ότι ζώα όπως οι χιμπατζήδες, οι πίθηκοι, και τα δελφίνια διαμορφώνουν αγνούς πολιτισμούς, όπου η γνώση και οι συμπεριφορές διαβιβάζονται με τη διδασκαλία και την εκμάθηση και δεν αποκτούνται μέσω της γενετικής κληρονομιάς.[28] Στο *Good Natured: The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals*, ο Frans de Waal υποστηρίζει ότι «οι μεγάλοι πίθηκοι» (χιμπατζήδες, μπονόμπο, ουραγοτάγκοι, και γορίλες) έθεσαν τα θεμέλια για πολλές ανθρώπινες συμπεριφοριστικές και οικογενείς δυναμικές. Και αυτός και η Jane Goodall καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι κοινωνίες των χιμπατζήδων απαιτούν σύνθετες κοινωνικές δεξιότητες, πολύ πιο ανεπτυγμένες από αυτές που μπορούν να αναπτυχθούν με βάση το μηχενόβιορισμό. Ο κόσμος τους κυβερνάται όχι μόνο από ένστικτα και χημικές ουσίες, αλλά και μέσω κανόνων και νορμών. Όπως εμείς, ζουν σε έναν πολιτισμό μοιρασμένης επικοινωνίας και μάθησης, που μεταλαμπαδεύεται από γενιά σε γενιά. Η νοημοσύνη των πρωτεύοντων δεν είναι έμφυτη και αμετάβλητη, αλλά αντίθετα, σαν τη δική μας, ένα σημαντικό μέρος της κατασκευάζεται κοινωνικά στα πλαίσια του πολιτισμού και της τεχνολογικής καινοτομίας.[29]

Οι χιμπατζήδες, οι μακάκοι, τα δελφίνια, οι ελέφαντες, και άλλα μη ανθρώπινα είδη δεν είναι μόνο ζώα, είναι πολιτικά ζώα, και αρκετά δεξιότεχνα και Μακιαβελικά, τα οποία παλεύουν για τρόφιμα, χώρο, σεξ, και δύναμη και κοινωνική θέση.[30] Στις πολιτικές ζωές τους, λαμβάνουν συνειδητές αποφάσεις και στρατηγικές επιλογές, και μέσω ήχων, σχηματισμών ομάδων, συμμαχιών, και προσφοράς ή απόσυρσης υποστήριξης, κάνουν ακόμη και συλλογικές ψηφοφορίες. Οι άνθρωποι δεν εφηύραν την πολιτική της επιβολής. Πολύ φως μπορεί να ριχτεί στη ανθρώπινη συμπεριφορά μόλις καταρρίψουμε τη θέση της μοναδικότητάς μας και σχετίσουμε τους ανθρώπους με τους πρωτεύοντες προγόνους τους. Οι άνθρωποι δεν εφηύραν την ηθική και τη δικαιοσύνη, για παράδειγμα, αυτές τις κοινωνικές συμπεριφορές που εξελίχθηκαν σε ένα εξελικτικό πλαίσιο που προηγήθηκε κατά πολύ της ανθρώπινης προέλευσης. Εξετάζοντας τη φύση μέσω του διαστρεβλωμένου φακού του σπισισμού, και της άγνοιας των σύγχρονων επιστημονικών εξελίξεων, αποκλείεται κάποιος να κατανοήσει είτε τα ανθρώπινα είτε τα μη ανθρώπινα ζώα με οποιοδήποτε επαρκή τρόπο.

Συγκλίνοντες τοίχοι και εννοιολογική κλειστοφοβία

«Οι άνθρωποι –που υποδουλώνουν, εννουχίζουν, κάνουν πειράματα και τρώνε άλλα ζώα– είχαν μια κατανοητή τάση να προσποιούνται ότι τα ζώα δεν αισθάνονται πόνο. Μια αιχμηρή διάκριση μεταξύ των ανθρώπων και των «ζώων» είναι απαραίτητη εάν πρόκειται να τα υποτάσσουμε σύμφωνα με τη θέλησή μας, να τα αναγκάσουμε να δουλεύουν για μας, να τα φοράμε, να τα τρώμε – χωρίς οποιεσδήποτε ανησυχητικές χροιές ενοχής ή μετάνοιας (...) Είναι απλά πάρα πολύ όπως εμείς.»

— *Carl Sagan και Ann Druyan*

Τα άκαμπτα όρια μεταξύ των ανθρώπινων ζώων και των μη ανθρώπινων ζώων συνεχίζουν να συρρικνώνονται καθώς γίνεται όλο και περισσότερο προφανές ότι ο *Homo sapiens* δεν είναι ένα μονοσθενές στοιχείο, αδρά ανεξάρτητος, ή ένας Θεός ανωτέρω, αλλά μάλλον μέρος μιας απέραντης, διαφοροποιημένης εξελικτικής συνέχειας. Η πλούσια επιστήμη της γνωστικής ηθολογίας υποστηρίζει τη θεωρία Δαρβίνου, ότι δηλαδή οι άνθρωποι διαφέρουν από τα ζώα σε βαθμό, όχι σε είδος, γεγονός που σημαίνει ότι οι ανθρώπινες μορφές σκέψης, η αυτο-αντίληψη, η σκοπιμότητα, η επικοινωνία, η γλώσσα και η κοινωνική αλληλεπίδραση, είναι *προϊόντα εξέλιξης που προέρχονται από τους πρωτεύοντες προγόνους μας και μοιράζονται από πολυάριθμα άλλα είδη σε διαφορετικούς βαθμούς*. Η «ανθρώπινη νοημοσύνη», αναφέρουν οι Dickie και Roth, «μπορεί να παρομοιαστεί καλύτερα με μια βελτίωση των γνωστικών ικανοτήτων των μη ανθρώπινων πρωτεύοντων, παρά με μια εξαιρετικά προηγμένη μορφή γνώσης».[31] Οι ψεύτικοι δυϊσμοί και οι συνθετικοί τοίχοι που χωρίζουν τους ανθρώπους και άλλα αισθανόμενα είδη καταρρέουν, και δεν μπορούμε να επαναφέρουμε την Καρτεσιανή φιγούρα Humpty Dumpty⁽¹²⁾.

Μόνο οι άνθρωποι, σκεφτήκαμε, βιώνουν ένα βαθύ και εκτεταμένο εύρος συναισθημάτων, όπως η αγάπη, η χαρά, η θλίψη, η ζηλοτυπία και η αμηχανία. Αλλά η επιστήμη έχει καταδείξει αυτά τα ίδια αισθήματα μεταξύ πολλών ειδών ζώων. Τα θηλαστικά κατέχουν μεταιχμιακό σύστημα και νεοφλοιό, τις λειτουργίες που επιτρέπουν στα ανθρώπινα όντα να βιώνουν συναισθήματα και να έχουν αφηρημένες σκέψεις. Όλα τα θηλαστικά κατέχουν ωκυτοκίνη, μια ορμόνη που περιλαμβάνεται στη βίωση της ευχαρίστησης κατά τη διάρκεια του σεξ και παίζει βασικό ρόλο στην ανάπτυξη συναισθηματικών δεσμών μεταξύ μητέρας και βρέφους. Οι θηλυκοί μπονόμπο και οι χιμπατζήδες έχουν θεαθεί να βάζουν νεκρούς αρουραίους στα κεφάλια τους και να «φτιάχνουν» τους εαυτούς τους στον καθρέφτη, δείχνοντας πως ακόμα και η μόδα και η ματαιοδοξία δεν είναι κάτι μοναδικό στους ανθρώπους. Μόνο οι άνθρωποι, μας έχουν πει επανειλημμένα, θρηνούν και θάβουν τους νεκρούς τους με κάποιου είδους τελετουργία, όμως τα συναισθήματα θλίψης και πένθους υπάρχουν σε πολλά ζώα και οι ελέφαντες κάνουν κι αυτοί ιεροτελεστίες ενταφιασμού των νεκρών τους.

Για χιλιετίες, πιστευόταν ότι μόνο οι άνθρωποι – *Homo faber* – κατασκευάζουν και χρησιμοποιούν εργαλεία, μέχρι τις πρόσφατες ανακαλύψεις ότι οι χιμπατζήδες, τα πουλιά, και άλλα είδη το κάνουν αυτό επίσης (π.χ., οι χιμπατζήδες χρησιμοποιούν ραβδιά για να βγάλουν τους τερμίτες από τα αναχώματά τους, χρησιμοποιούν πέτρες για να ανοίξουν τους καρπούς των φοινίκων, και μεταχειρίζονται επιδέξια λόγχες για να σκοτώσουν λεμούριους). Το Φεβρουάριο του 2007, μια εκπληκτική μελέτη τεκμηρίωσε τους συστηματικούς τρόπους με τους οποίους οι χιμπατζήδες χρησιμοποιούν λόγχες που έχουν κατασκευάσει μόνοι τους για να κυνηγήσουν λεμούριους (σαν να μην είναι αρκετά ενδιαφέρον αυτό από μόνο του, η έκθεση επίσης έδειξε ότι ήταν μόνο θηλυκοί

(12) Χαρακτήρας από αγγλικά παιδικά ποιήματα του 19ου αιώνα, που συνήθως απεικονίζεται σαν αυγό.

αυτοί που κατασκευάζουν και χρησιμοποιούν τις ξύλινες λόγχες).

Το δόγμα ότι μόνο οι άνθρωποι – *Homo loquens* – έχουν σύνθετες μορφές γλώσσας και επικοινωνίας επικράτησε έως ότου έγινε σαφές ότι οι χιμπατζήδες, τα δελφίνια, οι φάλαινες, τα σκυλιά των λειμώνων και άλλα ζώα, έχουν επίσης. Το να δυσφημίζονται αυτές ως μη «πραγματικές» γλώσσες επειδή δεν μιλάνε ανθρώπινα και υποτίθεται πως δεν έχουν καμία αίσθηση συντακτικών ή γραμματικών κανόνων είναι άξιο απορίας και άξεστο, αναφορικά με τον καθορισμό της γλώσσας και της επικοινωνίας. Η Washoe, η Koko, ο Kanzi⁽¹³⁾, και άλλα πρωτεύοντα που νοηματίζουν άπταιστα την αμερικανική νοηματική ή άλλες συμβολικές γλώσσες καταδεικνύουν ότι η συμβολική επικοινωνία δεν είναι μοναδική στα ανθρώπινα ζώα.[32]

Με τα δήθεν μοναδικά γνωρίσματα στους ανθρώπους να λιγοστεύουν, οι φιλόσοφοι και οι επιστήμονες υποστήριζαν ότι μόνο οι άνθρωποι έχουν μυαλά αρκετά σύνθετα για να καταστήσουν δυνατή μια αίσθηση *αυτο-συνείδησης* ή *αυτο-ταυτοποίησης*, αλλά, αλίμονο, οι χιμπατζήδες και άλλα ζώα έχουν καταδείξει σημαντικούς βαθμούς αυτο-συνείδησης επίσης. Παράλληλα με την υπεράσπιση του Levi–Strauss σχετικά με το «άγριο» μυαλό, το οποίο δεν είναι καλύτερο ή χειρότερο από το «εκπολιτισμένο» μυαλό, αλλά μάλλον μια διαφορετική ενσάρκωση της ίδιας ανθρώπινης ικανότητας, ο Marc Hauser υποστηρίζει ότι όλοι οι εγκέφαλοι των ζώων πρέπει να αντεπεξέλθουν σε παρόμοια προβλήματα, και επομένως κάθε είδος έχει τις δικές του πρόσθετες «διανοητικές εργαλειοθήκες» για να επεξεργάζεται πληροφορίες για αντικείμενα, αριθμούς, το χώρο και ούτω καθεξής.[33] Οι παραλλαγές οδηγούν σε διαφορές μεταξύ των ειδών, με τον *Homo sapiens* να εξελίσσεται προς μια πρωτοφανή πολυπλοκότητα από πολλές απόψεις. Ακόμα, καταλήγει ο Hauser, «μοιραζόμαστε τον πλανήτη με σκεπτόμενα ζώα (...) Αν και το ανθρώπινο μυαλό αφήνει μια χαρακτηριστικά διαφορετική σφραγίδα στον πλανήτη, σίγουρα δεν είμαστε μόνοι σε αυτήν τη διαδικασία».[34]

Πολλοί υποστήριζαν ότι μόνο οι άνθρωποι ζουν σε πολιτισμούς, στους οποίους οι συμπεριφορές και οι νόρμες μεταδίδονται με την εκμάθηση, αντί μέσω της κληρονομικότητας. Μια κλασική περίπτωση είναι ο Murray Bookchin, ένας κραυγαλέος σπισιστής (ή «οικο-ανθρωπιστής» όπως αποκαλούσε τον εαυτό του μερικές φορές) που σκέφτηκε ότι εάν οι άνθρωποι εξαφανίζονταν, τίποτα ενδιαφέρον δεν θα υπήρχε σε αυτόν τον πλανήτη.[35] Ο Bookchin υποβιβάζει τα ζώα στην «πρώτη φύση» μαζί με τους βράχους, τα δέντρα και άλλες ανόργανες μορφές χωρίς συναισθήματα, συνειδητοποίηση, συνείδηση, και σκέψη, και φυλάει την κατηγορία της «δεύτερης φύσης» για τους ανθρώπους μόνο. Παρά την εξέχουσα έμφασή του στις διαβαθμίσεις της συνείδησης, της υποκειμενικότητας, και της επιλογής μέσα στην πορεία της βιολογικής και κοινωνικής εξέλιξης, ο Bookchin εντούτοις κατασκευάζει ένα στατικό, δυϊστικό, και υπερβολικά-απλοϊκό σχέδιο το οποίο, διαιρεί αμετάκλητα τα μη ανθρώπινα και τα ανθρώπινα ζώα, με αποτέλεσμα, φυσικά, την προώθηση μιας άλλης «διαφωτισμένης» Αριστερής «ηθικής φιλοσοφίας» σχετική με τα ζώα που αποτυγχάνει να ξεπεράσει τις στενοκέφαλες απόψεις ευημερίας που εκφράζονται από κάθε εκμεταλλευτή που αμφισβητεί τα βάσανα αλλά όχι τη δολοφονία, και την «αχρείαστη» σκληρότητα αλλά όχι την εκμετάλλευση, υποβιβάζοντας τα ζώα σε προϊόντα, πόρους, και πράγματα.

(13) Η Washoe, γεννηθείσα το Σεπτέμβριο του 1965 και αποθανούσα στις 30 Οκτωβρίου 2007, ήταν ο πρώτος χιμπατζής που έμαθε να χρησιμοποιεί κάποια ανθρώπινη γλώσσα και συγκεκριμένα την αμερικανική νοηματική. Η Washoe πέρασε επίσης ένα μέρος των γνώσεών της στον υιοθετημένο γιο της, Loulis.

Η Koko είναι ένα θηλυκός γορίλας γεννημένη στις 4 Ιουλίου 1971, η οποία σύμφωνα με την Dr. Francine "Penny" Patterson μπορεί να καταλάβει περισσότερα από 1000 νοήματα της αμερικανικής νοηματικής και περισσότερες από 2000 αγγλικές λέξεις. (Νωρίτερα στο παρόν κείμενο ο Best αναφέρει πως η Koko γνωρίζει περίπου 500 νοήματα.)

Ο Kanzi είναι ένας αρσενικός μπονόμπο γεννημένος στις 28 Οκτωβρίου 1980, με προχωρημένη έμφυτη κλίση στα γλωσσολογικά, ο οποίος παρουσιάζεται σε πολλές μελέτες σχετικά με τη γλώσσα των μεγάλων πιθήκων.

Μπορείτε να δείτε στο διαδίκτυο video που δείχνουν τις καταπληκτικές αυτές ικανότητες των προαναφερθέντων, αναζητώντας στο YouTube το χρήστη GreatApeTrust, ή τους τίτλους "Koko Signing", "Koko and All Ball", "Kanzi with lexigram", "Kanzi Understands Spoken Language", "Chimp Playes Pac-Man".

Αλλά η ακατέργαστη διακλάδωση του Bookchin μεταξύ πρώτης και δεύτερης φύσης, με τους ανθρώπους να αντιπροσωπεύουν τη μόνη μορφή «νοημοσύνης» (και όχι μια πολύ εντυπωσιακή μορφή!) στη Γη, έχει διαψευστεί από την ίδια την επιστήμη, η οποία παρουσιάζει διαβαθμίσεις, όχι χάσμα, μεταξύ των μη ανθρώπινων και των ανθρώπινων ζωικών πολιτισμών. Όπως οι άνθρωποι, οι χιμπατζήδες, οι μπονόμπο, και άλλα είδη ζουν επίσης μέσα σε σύνθετες κοινωνίες, μέσα από τις οποίες σχηματίζουν τεχνικές και ηθικές θεωρήσεις, και μεταδίδουν τη γνώση μέσω της επικοινωνίας, της διδασκαλίας, και της εκμάθησης.[36] Όπως ο de Wall καταδεικνύει με έντονες λεπτομέρειες, οι κοινωνίες των χιμπατζήδων δεν είναι καθοδηγούμενες από το ένστικτο, αλλά αντίθετα *κυβερνώνται από κανόνες*: οι χιμπατζήδες ξέρουν ποια είναι η θέση τους σε αυτήν την ιεραρχία, τι αναμένεται από αυτούς, και συνειδητά παραβαίνουν τους κανόνες (όπως όταν ένα κατώτερο αρσενικό κάνει κρυφά σεξ με το θηλυκό του κυρίαρχου αρσενικού).[37] Σκέφτονται και ενεργούν με όρους συμβατικότητας, ιεραρχίας, κανόνων, συνεπειών από την παράβαση κανόνων, και αλληλοβοήθειας.

Στην πραγματικότητα, οι κοινωνίες των χιμπατζήδων είναι μια πιθανή πηγή ανθρώπινης ηθικής μέσα από τη δική τους δημιουργία κοινοτήτων οικογενειακής ζωής, με αυτονόητους ηθικούς κανόνες που καθορίζουν τις προσδοκίες και τις υποχρεώσεις, που το ένα μέλος φροντίζει το άλλο (π.χ., καλλωπίζοντας και απομακρύνοντας τους ψύλλους από τη γούνα κάποιου άλλου), και που διακατέχονται από μια γενική ανησυχία για την κοινότητα. Η «ανθρώπινη ηθική», λέει ο de Waal, «μπορεί να εξεταστεί όπως ένα κατηγορηματικό κοινωνικό ζήτημα (αναφερόμενος σε κοινωνία πρωτεύοντων)».[38] Οι άνθρωποι δεν δημιούργησαν πρωτοφανή γνωρίσματα *ex nihilo*, αλλά αντίθετα τα ανέπτυξαν από την προϋπάρχουσα δυναμική που απέκτησαν από τους μεγάλους πιθήκους προγόνους τους, πολλοί εκ των οποίων μπορούν να βρεθούν σε άλλα είδη ζώων.

Κατά συνέπεια, για χιλιετίες, τα γνωρίσματα, οι ιδιότητες, και οι ουσίες των Δυτικών πολιτισμών που αποδόθηκαν αποκλειστικά στους ανθρώπους και χρησιμοποιήθηκαν για να κατασκευάσουν τις ταυτότητες ειδών, αγκιστρώθηκαν στο αμμόδες έδαφος των ψεύτικων δυϊσμών. Στο *Shadows of Forgotten Ancestors*, οι Sagan και Druyan απαριθμούν πάνω από τριάντα χαρακτηριστικά που έχουν χρησιμοποιηθεί για να διαχωρίσουν την ανθρώπινη ταυτότητα από τα άλλα ζώα, και να δείξουν ότι κάθε κριτήριο της υποτιθέμενης ανθρώπινης μοναδικότητας βρίσκεται επίσης στους πολιτισμούς των χιμπατζήδων σε ένα βαθμό. Όπως ο ηθολόγος Jonathan Balcolombe λέει χαριτολογώντας, «ο κάποτε-μακρύς κατάλογος των μοναδικών ανθρώπινων γνωρισμάτων ελαττώνεται σχεδόν τόσο γρήγορα όσο χρειάζεται για να πείτε “ανθρώπινη υπεροχή”».[39] Αυτοί που προσπαθούν να αποδώσουν απόλυτες διαφορές μεταξύ των ανθρώπων και των μη ανθρώπων, κουτσαίνουν στα ξυλοπόδαρα της άγνοιας και τρέχουν προσκολλημένοι σε αδέξιες διχοτομίες.

Επανεξετάζοντας την Ανθρώπινη «Μοναδικότητα»

«Αυτός που κατανοεί τους μπαμπούνους θα μπορούσε να κάνει περισσότερα για τη μεταφυσική από ότι ο Λοκ.»

— *Charles Darwin*

Ο πολυεκθειασμένος ισχυρισμός ότι οι άνθρωποι είναι «μοναδικοί» είναι αδιάφορος, μη κατατοπιστικός και ταυτολογικός. Κάθε είδος είναι μοναδικό, εξ' ορισμού: το γεράκι, ο κροταλιάς, ο ασημόραχος Γορίλας, ο Αφρικανικός ελέφαντας και η αιλουροπάρδαλη, είναι όλα μοναδικά σε σχέση με τα υπόλοιπα. Έτσι οι άνθρωποι δεν είναι μοναδικοί ούτε καν στο να είναι μοναδικοί, αυτή είναι μια άχαρη βιολογική ιδιότητα που σχετίζεται με τη φυσική επιλογή και τη δημιουργία νέων ειδών.

Η ορθολογιστική θεώρηση των ανθρώπων ως επεξεργαστές πληροφορίας, των οποίων οι επιλογές και οι πράξεις αντικατοπτρίζουν προτιμήσεις που διαμεσολαβούνται και μετριάζονται από το λόγο και τη λογική, είναι το ίδιο εσφαλμένη με τις Καρτεσιανές και συμπεριφοριστικές θεωρήσεις των ζώων ως ενστικτωδών όντων με βαθύ γενετικό προγραμματισμό, που στερούνται ευφυΐας, πολύπλοκων συμπεριφορών και κοινωνικής ζωής. Είναι βέβαιο, ότι όπως αποφεύγουμε το σφάλμα του δυισμού, που διαχωρίζει βίαια τον άνθρωπο από το «ζώο», έτσι πρέπει να αποφύγουμε και το ολίσθημα προς το αντίθετο άκρο διαπράττοντας το σφάλμα του μονισμού και υποβιβάζοντας έτσι τους ανθρώπους στην ευρεία κατηγορία του «ζώου», χάνοντας τη μοναδικότητα και την ιδιαιτερότητα των «ανθρώπινων» χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων. Αλλά, πόσο «μοναδικοί» είμαστε; Και ποιο είναι το ηθικό επακόλουθο της ιδιαιτερότητάς μας, καθώς αυτή αναφέρεται στο αυθαίρετο δικαίωμά μας να εκμεταλλευόμαστε τα «κατώτερα» ζώα για τους «υψηλότερους» σκοπούς και την «ανώτερη» φύση μας;

Σίγουρα, κανένα άλλο είδος, εξ' όσων γνωρίζω, δεν έχει γράψει σονέτα και σονάτες, δεν έχει επιλύσει αλγεβρικές εξισώσεις, ή δεν έχει διαλογιστεί επάνω στη δομή του σύμπαντος. Δεν υπάρχει σύγκριση μεταξύ των υπολογιστικών δεξιοτήτων ενός πουλιού και των μαθηματικών του Αϊνστάιν, μεταξύ μιας πέτρας που χρησιμοποιείται από ένα χιμπατζή για να συνθλίψει ένα καρύδι και των επιταχυντών σωματιδίων που έχουν επινοηθεί από τους μηχανικούς. Ωστόσο οι άνθρωποι δεν είναι μοναδικοί ως προς την κατοχή νεοφλοιού· πολύπλοκων συναισθημάτων όπως η αγάπη, η μοναξιά, η κατανόηση και η ντροπή· σύνθετων γλωσσών, συμπεριφορών και κοινοτήτων· ακόμα και αισθητικών και ηθικών ευαισθησιών. Τα ανθρώπινα πλάσματα διακρίνονται ως προς το βαθμό στον οποίο έχουν αναπτύξει την ικανότητα και τη δυναμικότητα του λόγου, της γλώσσας, της συνείδησης, της αισθητικής, της ηθικής, του πολιτισμού και της τεχνολογίας, πολύ πέραν των αντίστοιχων των χιμπατζήδων και των άλλων ζώων.

Όχι μόνο έχουν τα μη ανθρώπινα ζώα πολιτισμό, τέχνη, τεχνολογία και ηθική, αλλά αυτά τα έχουν ανακαλύψει (ή υπήρξαν ενεργοί παράγοντες στην ανάπτυξη τους) μέσα στο κοινωνικό τους πλαίσιο, τις περιβαλλοντικές τους συνθήκες και περιορισμούς, και την εξελικτική δυναμική τους. Οι άνθρωποι είναι ζώα και οποιαδήποτε ανθρώπινη ικανότητα ή δυναμική προϋπήρχε σε άλλα ζώα, και οι άνθρωποι μπόρεσαν να απολαύσουν αυτές τις ικανότητες όπως τις απολαμβάνουν, μόνο εξαιτίας της τεράστιας σαρωτικής εξελικτικής ανάπτυξης και της ζωικής δυναμικής που υπήρχε πριν τον *Homo sapiens* και τους αρχαίους προγόνους μας. Οι άνθρωποι είναι αχάριστοι εφόσον δεν αποδίδουν τα εύσημα στα πρωτεύοντα και στους ζωικούς προγόνους για τα «ανθρώπινα χαρακτηριστικά»· με μια διεστραμμένη ειρωνεία χαρακτηριστική ενός ιδιωφελούς, βίαιου και

πάντα κακόπιστου είδους, οι άνθρωποι αρνούνται αυτά τα χαρακτηριστικά – ακόμη και σε κάποια στοιχειώδη μορφή – στα μη ανθρώπινα ζώα, προκειμένου να νομιμοποιήσουν την εκμετάλλευση και την εξολόθρευση των φιλικά προσκείμενων σε εμάς πλασμάτων, κάνοντάς την απολύτως θεμιτή σε ένα παγκόσμιο σπισιστικό σύστημα που βλέπει τα ζώα ως ιδιοκτησία, πόρους, και εμπορεύματα, και ελάχιστα διαφορετικά.

Πριν προχωρήσουμε πολύ το θέμα της ανθρώπινης μοναδικότητας, ας μην ξεχνάμε ότι τα μη ανθρώπινα ζώα έχουν χαρακτηριστικά που δεν έχουν οι άνθρωποι και, πράγματι, ορισμένες φορές τα διαθέτουν σε πιο εξελιγμένη μορφή. Καθώς τόσο συχνά τα ζώα είναι ταχύτερα, δυνατότερα, πιο ευκίνητα και πιο χαριτωμένα από τους ανθρώπους, είναι έτσι κατά κάποιους τρόπους εξυπνότερα και ηθικώς ανώτερα. Η σπισιστική υπόθεση υπαγορεύει ότι ο πιο χαζός άνθρωπος είναι πιο ευφυής από το εξυπνότερο ζώο. Ωστόσο, οι Αφρικανικοί γκρι παπαγάλοι, τα περιστέρια, και οι χιμπατζήδες εύκολα υπερτερούν των παιδιών και των ενηλίκων σε αριθμητική, μνήμη, αντίληψη του χώρου και κατηγοριοποίηση! [40] Επιπλέον, μπορεί κάποιος να θεωρεί τα ζώα ηθικώς ανώτερα, με την έννοια ότι συχνά επιδεικνύουν μεγαλύτερη ευγένεια και αλτρουισμό από τους ανθρώπους, και σπανίως συμμετέχουν σε οργανωμένη βία, συστηματική βαναυσότητα και βασανισμό, εχθροπραξίες και μαζικές δολοφονίες. Τα ζώα κυνηγούν, τρέφονται και σκοτώνουν το ένα το άλλο, αλλά με τη σπάνια εξαίρεση ίσως των χιμπατζήδων – όχι συμπτωματικά οι κοντινότεροι βιολογικοί συγγενείς μας – που δεν έχουν παθολογικές εμμονές με τον έλεγχο, τη δύναμη, την κυριαρχία, τη βία, τη δολοφονία, τις πολεμικές συγκρούσεις, το κοινωνικό καθεστώς και τον πλούτο.

Τα ανθρώπινα όντα είναι δίποδα, με μεγάλο εγκέφαλο, που χρησιμοποιούν τη γλώσσα και κατασκευάζουν εργαλεία· είναι οι απόγονοι των πιθήκων, οι οποίοι απέκτησαν πολύπλοκο λόγο και γλωσσικές δεξιότητες. Οι άνθρωποι ανήκουν στα ίδια γένη με άλλους πιθήκους, καθώς μετά τους χιμπατζήδες και τους μπονόμπο είμαστε ο «τρίτος χιμπατζής» (*Diamond*). Οι άνθρωποι αποτελούν την αποκλειστική κληρονομιά του Γένους τους: το είδος *Homo sapiens sapiens* (οι άνθρωποι στην πιο πρόσφατη μορφή τους) που ξεχώρισε τον εαυτό του πριν από 40.000–50.000 χρόνια, με το διευρυμένο του εγκέφαλο, τις προηγμένες του τεχνολογίες και την αμείλικτη ροπή του προς τη βία, την επιθετικότητα και τον πόλεμο. Εμείς οι σύγχρονοι άνθρωποι, λοιπόν, είμαστε απόγονοι των «νικητών» ενός εξελικτικού ανταγωνισμού, στον οποίο ο Νεάντερταλ και άλλα είδη ανθρώπων ή ανθρωποειδών ήταν οι «χαμένοι», και αναρίθμητα μη ανθρώπινα είδη ζώων εκβιάστηκαν στην εξαφάνιση, κατά την πορεία της μυθικής μας «ανόδου» στην «κορυφή της τροφικής αλυσίδας» και την εγκατάσταση μας ως απόλυτων ηγεμόνων, που παραβλέπουν τη Γη και τους ζωικούς τους υπηρέτες.

Ο ορισμός της ανθρωπότητας συχνά παράγει παιάνες πολιτισμικής εξοχότητας μέσα από χιλιετηρίδες μύθου, θρησκείας, φιλοσοφίας, τέχνης, μουσικής, λογοτεχνίας, χορού, αρχιτεκτονικής και επιστήμης. Ο εγκωμιασμός των πολυσχιδών ανθρωπίνων επιτευγμάτων είναι άξιος, αλλά αυτή η εκθαμβωτική ακτινοβολία έχει επίσης και μια μακάβρια και σκοτεινή πλευρά που αποτελεί αδιαχώριστο τμήμα της ανθρώπινης ιστορίας και φύσης· εμπεριέχει μια εξίσου μακρά περίοδο βίας, εχθροπραξιών, σφαγών, γενοκτονίας, ιεραρχίας, κυριαρχίας, αποικισμού, περιβαλλοντικής καταστροφής και εξολόθρευσης άλλων ειδών. Είναι εκπληκτικό ότι το ίδιο είδος που δημιούργησε τις τοιχογραφίες στις σπηλιές του Λασκώ, τον Παρθενώνα, τον Άμλετ, την Καπέλα Σιξτίνα και την Ηρωική Συμφωνία, επίσης λειτούργησε τους φούρνους του Νταχάου, έριξε ατομικά όπλα σε αμάχους στην Ιαπωνία, και λίπανε τα πεδία μάχης της Καμπότζης με κόκαλα και αίμα. Ως *Homo amφιλεγόμενος*, είμαστε είδος διπρόσωπο, ικανό για το καλό και το κακό, τη δημιουργικότητα και την καταστροφή.

Ο *Homo sapiens* είναι ένα θρασύ, ευφυές, αλαζονικό, και βίαιο είδος, που εξελίχθηκε ραγδαία και αναπτύχθηκε εκθετικά. Στο μικρό χρόνο της ύπαρξής τους, τα ανθρώπινα όντα έχουν αποικίσει τη

γη· έχουν στερέψει τους πόρους της, έχουν αποδεκατίσει τα άλλα είδη, έχουν θερίσει τα τροπικά της δάση, έχουν ρυπάνει τον αέρα και το νερό της, άλλαξαν μέχρι και τη θερμοκρασία της. Από την αμφίβολη αρχή τους στην Αφρικανική ήπειρο έως την παγκόσμια κυριαρχία, οι άνθρωποι επιβίωσαν – είτε εξαιτίας της ανώτερης ευφυΐας τους, της ικανότητας τους να προσαρμόζονται, είτε απλά λόγω των αμείλικτων πανουργιών και κατακτήσεων τους – όταν τα υπόλοιπα είδη *Homo* αφανίστηκαν. Μετατρέπόμενος από θήραμα σε θηρευτή, από κυνηγημένο σε κυνηγό, ο ανθρώπινος πληθυσμός αυξήθηκε, εξαπλώθηκε και κατέκλυσε τον πλανήτη Γη, ενώ τώρα ξεκινάει το σχέδιο να μετατρέψει και άλλους πλανήτες σε φιλόξενους χώρους, προκειμένου να μεταφέρει την εξελικτική του περιπέτεια στα απύθμενα βάθη του διαστήματος, καθώς το έδαφος καταρρέει παντού γύρω του στη *terra firma*⁽¹⁴⁾.

Σε μια εποχή όπου η πλανητική οικολογική κρίση σηματοδοτείται από φαινόμενα όπως η εξαφάνιση των ειδών, η καταστροφή των τροπικών δασών, η ερημοποίηση, η εξάλειψη των πόρων και η υπερθέρμανση του πλανήτη, η προηγμένη ευφυΐα που ενέπνευσε τον όρο «σοφός άνθρωπος», μετατρέπει αυτήν την επισήμανση σε σάτιρα ή τραγική ειρωνεία. Εάν η ευφυΐα και η σοφία εμπεριέχουν την ικανότητα επιβίωσης, την άσκηση της πρόβλεψης και της προσαρμογής στο περιβάλλον κάποιου, τότε τα δελφίνια, οι φάλαινες και αναρίθμητα άλλα είδη είναι μακράν ευφύστερα από τα ανθρώπινα όντα. Οι δεινόσαυροι έζησαν για εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια και ο *Homo erectus* άντεξε για περισσότερο από ένα εκατομμύριο χρόνια, αλλά ο *Homo sapiens sapiens*, μόλις μετά από πενήντα χιλιάδες χρόνια ύπαρξης, μπορεί να μην επιβιώσει άλλα χίλια χρόνια, ή ούτε έναν ή δύο αιώνες ακόμη.

Παρ' όλη την περιπλοκότητά τους, τα ανθρώπινα όντα παραμένουν πρωτόγονα ζώα. Ο νεοφλοιός τους – η έδρα της γλώσσας, της δημιουργικότητας και της αφηρημένης σκέψης – βασίζεται σε αρχαίες μεταιχμιακές και ερπετοειδείς περιοχές του εγκεφάλου που εξελίχθηκαν εκατομμύρια χρόνια πριν από το λόγο και ακόμα ελέγχουν τη σκέψη και τη συμπεριφορά. Οι κομπές φιλοσοφίες της ανθρωπότητας και οι θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου ανεγείρονται επάνω σε κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές θεμελιωμένες από τους πρωτευοντικούς της προγόνους. Πολύ συχνά, οι άνθρωποι καθοδηγούνται από υπαγορεύσεις της «ζούγκλας», ανίκανοι να αναπτύξουν συμπόνοια, να συνεργαστούν, να μοιραστούν, να διαμορφώσουν κοινότητες, να συνυπάρξουν με τη διαφορετικότητα, να χρησιμοποιήσουν το λόγο, να επιλύσουν διαμάχες με το διάλογο και να διαπραγματευτούν με άλλο τρόπο εκτός από τον πόλεμο και τη βία. Όσο σημαντικές και να είναι οι σύνθετες κοινωνικές τους νόρμες, οι συμβατικές τελετουργίες και η πολιτισμική πίστρωση, οι άνθρωποι παραμένουν πρωτεύοντα που κουβαλάνε μαζί τους μια μακρά εξελικτική ιστορία διαμορφωμένη από τη φυσική επιλογή, το φυλετισμό και την εστιασμένη-στην-επιβίωση ξενοφοβία που στηρίζεται στη διχοτόμηση ανάμεσα στο «Εμείς» και το «Αυτοί».

Είτε με συνεργασίες μεταξύ μας, εμμένοντας στο Χρυσό Κανόνα, είτε διαμορφώνοντας συμμορίες και διεξάγοντας πολέμους, το πρωτευοντικό μας παρελθόν μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει έναν παράγοντα επιρροής και αντί να αποτρέπουμε τη θεώρησή του ως πολιτικά εσφαλμένη και «αντιδραστική», είναι πολύ πιο σημαντικό να την αντιμετωπίσουμε κατά πρόσωπο, προκειμένου να αναπτύξουμε νέες συμπεριφορές και στρατηγικές εκμάθησης που να μπορούν τουλάχιστον να μετριάσουν ορισμένους από τους αρχέγονους Μακιαβελικούς μηχανισμούς και ροπές προς την επιθετικότητα, την εξουσία και τον ιεραρχικό έλεγχο, καθώς και να μετριάσουν οποιεσδήποτε ουτοπικές φαντασιώσεις για απόλυτα αρμονικές και ειρηνικές κοινωνίες, καθώς και τα σοσιαλιστικά προγράμματα «ανθρώπινης μηχανικής» που συχνά συνόδευαν αυτά τα Ρουσσωικά οράματα.[41]

(14) Λατινική φράση που σημαίνει σταθερό έδαφος.

Ζώα: Το Στοιχείο που λείπει στη Ριζοσπαστική Εξίσωση

«Οι αναλφάβητοι του 21ου αιώνα δεν θα είναι εκείνοι που δεν μπορούν να διαβάσουν και να γράψουν, αλλά εκείνοι που δεν μπορούν να μάθουν, να ξεμάθουν, και να ξαναμάθουν.»

— *Alvin Toffler*

Μετά από διαδοχικές διανοητικές επαναστάσεις και μετατοπίσεις μοντέλων κατά τη διάρκεια των τελευταίων αιώνων, ο *Homo sapiens* έχει αναγκαστεί να κατέβει βίαια από το βήθρο του επανειλημμένα, και τώρα χτυπιέται στους ανέμους της αβεβαιότητας και τις θύελλες της αμετάκλητης αλλαγής, δεχόμενος μαστιγώματα με ακόμα περισσότερη δύναμη από τις σημαντικές επιστημονικές ανακαλύψεις και τις τεχνολογικές επαναστάσεις.

Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ένα καταπληκτικό παράδοξο. Είναι ένα περίεργο αλλά αποκαλυπτικό φαινόμενο, το ότι ένα είδος που τόσο αλαζονικά υπερηφανεύεται για τις υποτιθέμενες μοναδικές δεξιότητές του στο λόγο και την επικοινωνία, δεν έχει επιτύχει ακόμα μια ακριβή κατανόηση του εαυτού του. Αυτή η προηγμένη «νοημοσύνη» των ανθρώπων, περαιτέρω, είναι στα προχωρημένα στάδια της εξολόθρευσης των πιο στενών βιολογικών συγγενών μας, μαζί με τα εκατομμύρια άλλων ειδών ζώων και φυτών, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ότι ο *Homo sapiens* θα πεθάνει όπως γεννήθηκε – μέσα στην άγνοια για τη φύση του και για τα άλλα ζωικά είδη, υπόθεση ζωτικής σημασίας για μια ακριβή αυτό-κατανόηση.

«Σε όλη την καταγεγραμμένη ιστορία», παρατηρεί σωστά ο Armesto, «σχεδόν κάθε υποθέμενο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα από το οποίο οι άνθρωποι έχουν προσδιορίσει και διαφοροποιήσει τους εαυτούς τους από άλλα πλάσματα, ταξινομώντας τα ως μη ανθρώπινα, αποδεικνύεται μπερδεμένο ή παραπλανητικό».[42] Οι άνθρωποι έχουν καλύψει την ανάλυση της φύσης τους με παράλογες πεποιθήσεις, θρησκευτικές μυθιστοριογραφίες, πρωτόγονες μυθολογίες, Θεϊκά συμπλέγματα, ναρκισσισμό, λογικές πλάνες, φιλοσοφικές παραισθήσεις και επιστημονικά δόγματα. Ο σπισισμός, η σαρκοφαγία, η πατριαρχία, ο ορθολογισμός, ο κοινωνικός Δαρβινισμός, ο Ευρωκεντρισμός και άλλες ιδεολογίες που προέρχονται από την ιεραρχική σκέψη και τους κοινωνικούς θεσμούς, έχουν δημιουργήσει μια διαστρεβλωμένη άποψη της ιστορίας και της ανθρώπινης φύσης, και των ζώων και της Γης επίσης. Αν και οι πρόσφατες πρόοδοι στην επιστήμη και την πνευματική κατάρτιση έχουν αντικρούσει πολυάριθμους μύθους για την ανθρώπινη φύση και τα μη ανθρώπινα ζώα επίσης, οι αναλήθειες εμμένουν επειδή προωθούν τις ελιτίστικες ατζέντες, χαϊδεύουν το ευπαθές ανθρώπινο εγώ, προσφέρουν άνεση στην ανθρώπινη ματαιοδοξία, ενισχύουν τον ανθρωποκεντρισμό, και, βεβαίως, προωθούν και νομιμοποιούν την ατζέντα των βιομηχανιών εκμετάλλευσης ζώων, των οποίων το βρώμικο κέρδος παρασκευάζεται από το αίμα και το βασανισμό δεκάδων δισεκατομμυρίων ζώων κάθε χρόνο, ένας αριθμός που συνεχίζει τραγικά να αυξάνεται σε πολυάριθμους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της ζωοτομίας και – προ πάντων – της κατανάλωσης ζώων ως τροφή.

Παραδοσιακά, το αίνιγμα της ανθρώπινης ύπαρξης έχει μελετηθεί μέσα από τη μυθολογία και τη θρησκεία· σήμερα, παρ' όλα αυτά, ξέρουμε ότι μια επαρκής κατανόηση της ανθρώπινης φύσης εξαρτάται από την επιστήμη. Αν και η σύγχρονη επιστήμη – όπως και η θρησκεία, η φιλοσοφία, και η λογοτεχνία σε όλη τη Δυτική ιστορία – έχει η ίδια διαιωνίσει ολέθρια λάθη και μύθους για τα ανθρώπινα και μη ανθρώπινα ζώα, αυτό αρχίζει να αλλάζει σε ορισμένους τομείς της γνώσης. Τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν υπάρξει δραματικές ανακαλύψεις στην επιστήμη που έχουν προωθήσει την κατανόηση της εξελικτικής ιστορίας του ανθρώπου, την ανάπτυξη και τη φύση των μη

ανθρώπων ζωικών ειδών και των οικολογικών συστημάτων. Η μοριακή βιολογία, η ανθρωπολογία, η παλαιοντολογία, η γενετική, και άλλοι επιστημονικοί κλάδοι, καθώς επίσης και οι περίπλοκες τεχνολογίες υπολογιστών, φέρνουν την επανάσταση στην εικόνα του εαυτού μας μέσω ακριβέστερων αναλαμπών στην ιστορία και τη δομή της ζωής.

Η ηθολογία συγκεκριμένα, έχει φανεί προοδευτική και απελευθερωτική. Έχει θρυμματίσει τις Καρτεσιανές και συμπεριφοριστικές απόψεις για τα ζώα ως μηχανές ή απλούς προγραμματισμένους οργανισμούς απαλλαγμένους από σκέψεις ή προθέσεις, και μόλις τώρα μας απελευθερώνει από την *προ-επιστημονική εποχή* σχετικά με την κατανόηση των ζώων. Κατά τη διάρκεια της Ευρωπαϊκής «Εποχής των Ανακαλύψεων», η «πολιτισμένη» κοινωνία συζητούσε εάν οι λαοί στα νησιά που είδε ο Κολόμβος ήταν πλήρως ανθρωπinoι και εφοδιασμένοι με μυαλό και ψυχή, και εάν οι Αφρικανοί πυγμαίοι ήταν άνθρωποι ή υπάνθρωποι στη φύση τους. Από τις «διαφωτισμένες» και «προοδευτικές» μας θέσεις τότε, μπορεί να γελάμε στον 21ο αιώνα με το ρατσισμό και την άγνοια τέτοιων απόψεων, χωρίς να εκτιμούμε το γεγονός ότι μέχρι μόνο μερικές δεκαετίες πριν, οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι έβλεπαν τα ζώα με παρόμοια τραχύτητα, άγνοια, προκατάληψη και ένα μεροληπτικό σπισισμό, τόσο παράνομο και απειλητικό όσο και ο αποικιακός ρατσισμός.

Μόλις δούμε πόσο σαθρά, εσφαλμένα και εξαχρειωμένα κατασκευάσματα είναι ο ανθρωποκεντισμός και ο σπισισμός, και πως ενσωματώνονται βαθιά στις φιλοσοφίες, στις αξίες, και στα αφηγήματα του Δυτικού «πολιτισμού», συμπεριλαμβανομένων των «ριζοσπαστικών εναλλακτικών» στο σύγχρονο καπιταλισμό, μπορούμε να αρχίσουμε να κατανοούμε τα καταστρεπτικά αποτελέσματα και τις επιπτώσεις τους. Οι συστημικές θεσμικές αλλαγές που χρειάζονται για να αποτρέψουν την κοινωνική και οικολογική καταστροφή, πρέπει να συνοδευτούν από μια παράλληλη εννοιολογική επανάσταση που θα περιλαμβάνει την κατασκευή νέων αξιών και την ταυτοποίηση των ειδών.[43] Ηθικά προοδευτική και αληθινά περιεκτική, η νέα αντίληψη – όχι μόνο μετα-καπιταλιστική, αλλά και μετα-ανθρωποκεντρική, μετα-σπισιστική, και μετα-ανθρωπιστική – θα είναι επίσης επιστημονικά έγκυρη, αντιπροσωπεύοντας επακριβώς την αληθινή θέση του *Homo sapiens* στις αισθητήριες και οικολογικές κοινότητες στις οποίες βρίσκεται αναμειγμένος.

Αν και μια διανοητική πρωτοπορία τραβά την ανθρωπότητα από την κινούμενη άμμο της άγνοιας, οι μη διαφωτισμένες απόψεις εμμένουν σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και σαν σύνολο *είμαστε ακόμα στο Μεσαίωνα* ως προς την κατανόηση μας για τα άλλα είδη και για εμάς τους ίδιους επίσης. Ενώ είναι αρκετά επίπονο να συλλογιστεί τον αναλφαβητισμό και την άγνοια του γενικού πληθυσμού – όπως, παραδείγματος χάριν, η πλειοψηφία των πολιτών στις ΗΠΑ που πιστεύει στους αγγέλους, στο Διάβολο, και στο δημιουργισμό – είναι ιδιαίτερα ενοχλητικό να βλέπει κάποιος όλους ουσιαστικά τους τομείς των «προοδευτικών» φιλελεύθερων και αριστερών κλιμακίων να έχουν αταβιστικές ηθικές και επιστημονικές απόψεις προς τα μη ανθρώπινα ζώα, τη στιγμή που οι ίδιοι αξιώνουν πως είναι οι πιο «προοδευτικοί» πιο «διαφωτισμένοι» και πιο κοσμικοί τομείς της κοινωνίας και αυτοί που παραδοσιακά έχουν υπερασπιστεί την επιστήμη απέναντι στα δόγματα, τις δεισιδαιμονίες, και τη θρησκεία.

Εάν οι άνθρωποι αποτυγχάνουν για τόσο πολύ καιρό να κατανοήσουν τα μυαλά των ζώων είναι επειδή η ηλιθιότητά τους, η αναισθησία τους, και η βαθιά σπισιστική τους προκατάληψη, τους τυφλώνουν για τόσο πολύ καιρό. Αλλά τώρα οι παρωπίδες φεύγουν, και είναι καιρός οι Αριστεροί να βγάλουν τις δικές τους, να ξυπνήσουν και να αντιληφθούν το γεγονός της ηθολογικής επανάστασης και τις βαθιές επιπτώσεις της στην ανθρώπινη ταυτότητα, στις ηθικές μας σχέσεις με τα μη ανθρώπινα ζώα και στην πολιτική. Καθώς πήρε στην Αριστερά έναν ολόκληρο αιώνα να συλλάβει τη σημασία της οικολογίας, και να αρχίσει να συσχετίζει έννοιες όπως η δικαιοσύνη και η

αυτονομία με τη βιωσιμότητα και την οικολογία, η Αριστερά επίμονα συνεχίζει να υποτιμάει ή να αγνοεί την αθλιότητα των ζώων, αποτυγχάνοντας να το αντιληφθεί αυτό ως βαθύ ηθικό ζήτημα από μόνο του, και ως απολύτως αναγκαίο φακό για την κατανόηση της τρέχουσας παγκόσμιας κοινωνικής και οικολογικής κρίσης.

Δεν μπορεί να υπάρξει καμία πλήρης και επαρκής συζήτηση για τα συστημικά προβλήματα της καπιταλιστικής κοινωνίας, την προέλευση και τη δυναμική της ιεραρχίας, και για μια μελλοντική λογική, αυτόνομη, ηθική και οικολογική κοινωνία, έως ότου εξετάσουμε τη δέκα χιλιάδων ετών κληρονομιά μας του σπισισμού και την υποταγή και την εκμετάλλευση των ζώων από τον άνθρωπο. Δεν μπορούμε να καταλάβουμε τον ινστρουμενταλισμό, την ιεραρχική κυριαρχία (με την οποία ο χωρισμός του ανθρώπου από το ζώο παρείχε τη φιλοσοφική βάση για τη μη αναγνώριση της κατοχής λογικής και την άρνηση της ανθρώπινης υπόστασης στις γυναίκες και στους έγχρωμους ανθρώπους), ή την τρέχουσα οικολογική κρίση χωρίς να λάβουμε υπόψιν το σπισισμό και την κυριαρχία των ανθρώπων πάνω στα ζώα.

Έως ότου η Αριστερά λάβει υπόψιν το «ζήτημα των ζώων», εν ολίγοις, δεν μπορεί να ανακτήσει το μανδύα της προοδευτικής σκέψης στις ηθικές και επιστημονικές σφαίρες επιρροής· δεν μπορεί να προωθήσει την ανάπτυξη νέων αξιών και ταυτοτήτων· δεν μπορεί να καταλάβει την προέλευση και τη δυναμική της ιεραρχίας. Ένα μεγάλο μέρος αυτής της δουλειάς μπορεί να αρχίσει μόλις η Αριστερά υπερνικήσει την τελευταία εναπομείνασα κοινωνικά αποδεκτή μορφή προκατάληψης, διάκρισης, εκμετάλλευσης, βίας, και μαζικής σφαγής – που πηγάζει και νομιμοποιείται από το σπισισμό – και αρχίσει να εξετάζει τα επιστημονικά συμπεράσματα και τις ηθικές επιπτώσεις, της γνωστικής ηθολογίας.

Αγνοώντας αυτήν την πρόσφατη και βαθύτατα σημαντική επιστημονική επανάσταση, μια επανάσταση που έχει άμεσες ηθικές επιπτώσεις και φέρνει τη δυνατότητα για ένα νέο διαφωτισμό και μια εκτενή ηθική της ζωής, η Αριστερά έχει χάσει οποιαδήποτε αξίωση που θα μπορούσε ενδεχομένως να έχει στην ηθική ηγεσία, τις προοδευτικές αξίες, και τη ριζοσπαστική πολιτική· γίνεται όλο και περισσότερο προφανές ότι οι ανεπάρκειες της Αριστερής σκέψης προς το πρόβλημα των ζώων φθείρουν τη δυνατότητά της να εξετάσει τις επείγουσες κοινωνικές και περιβαλλοντικές κρίσεις. Και αυτό είναι μια τραγική απώλεια, γιατί μόνο η ριζοσπαστική θεωρία και η επαναστατική πολιτική του κοινωνικού κινήματος μπορεί να μας βγάλει από την κρίση που απειλεί και τους ανθρώπους με εξάλειψη, αλλά το κίνημα πρέπει να αντιληφθεί τις συστημικές ενώσεις που συνδέουν την εκμετάλλευση και τον αφανισμό των ανθρώπων, των μη ανθρώπων, και της γης.

Αναφορές

- [1] Για τις σύγχρονες επιστημονικές και τεχνολογικές επαναστάσεις και τις επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη ταυτότητα, δες Steven Best and Douglas Kellner, *The Postmodern Adventure: Science and Technology Studies at the Third Millennium* (New York: Guilford Press, 2001).
- [2] Για τη σημασία της μεσολάβησης και του συνδυασμού των κινήματων απελευθέρωσης των ζώων, των ανθρώπων και της γης σε έναν αγώνα «ολικής απελευθέρωσης», δες Steven Best, *Animal Liberation and Moral Progress: The Struggle for Human Evolution* (Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield, forthcoming).
- [3] Για μια δυνατή ανάλυση της προέλευσης της ιεραρχίας στην μετάβαση από τις τροφосуλλεκτικές και κυνηγητικές φυλές στην αγροτική κοινωνία, και τον κρίσιμο ρόλο του «ζητήματος των ζώων», δες see Jim Mason, *An Unnatural Order: Roots of Our Destruction of Nature* (New York: Lantern Books, 2005).
- [4] Ο David Ehrenfeld παρέχει μια κλασική ακόμα πολύτιμη κριτική στον ουμανισμό στο βιβλίο του, *The Arrogance of Humanism* (Oxford: Oxford University Press, 1981).
- [5] Bruce Mazlish, *The Fourth Discontinuity* (New Haven and London: Yale University Press, 1993).
- [6] David Orr, Παρατίθεται στο: http://www.ruf.rice.edu/~cses/csessite/restricted/EreadDocs/Orr_chapter_9.pdf.
- [7] J. B. Bury, *The Idea of Progress: An Inquiry into its Origin and Growth* (New York: Dover Publications, 1960:160-161).
- [8] Δες Ray Kurzweil, *The Age of Spiritual Machines. When Computers Exceed Human Intelligence* (Cambridge, Mass: MIT Press, 1999) και Hans Moravec, *Mind Children: The Future of Robot and Human Intelligence* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1988).
- [9] Στο *The Postmodern Adventure*, ο Kellner και εγώ σκιαγραφήσαμε την πιθανότητα μιας πέμπτης ασυνέχειας που θα μπορούσε να αναδυθεί είτε από την πιθανότητα μιας ανώτερης εξωγήινης νοημοσύνης ή από τη γενετική μηχανική προηγμένων μετα-ανθρώπινων τύπων.
- [10] Richard Ryder, *Animal Revolution: Changing Attitudes Toward Speciesism* (Oxford and New York: Berg, 2000: 247).
- [11] Felipe Fernandez-Armesto, *Humankind: A Brief History* (Oxford: Oxford University Press, 2004: 62).
- [12] Richard Corbey, *The Metaphysics of Apes: Negotiating the Animal-Human Boundary* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005). Η παράθεση είναι από αυτό το βιβλίο στο: <http://www.vorlesungen-tierrechte.de/test/ilar2.php?area=1&lang=en>.
- [13] Armesto, *Humankind*, p. 130.
- [14] Δες “Chimps genetically close to humans,” BBC News (Tuesday, 20 May, 2003), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/3042781.stm>.
- [15] Jared Diamond, *The Third Chimpanzee: The Evolution and Future of the Human Animal* (New York: HarperCollins Publishers, 1992).
- [16] Peter Singer and Paola Cavalieri, *The Great Ape Project: Equality Beyond Humanity* (New York: St. Martin’s Press, 1994).
- [17] Δες Donald Griffin, *Animal Thinking* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1984) και *Animal Minds: Beyond Cognition to Consciousness* (Chicago: University of Chicago Press, 2001).
- [18] Σε μια ανασκόπηση στο *Animal Thinking* του Griffin, ο E. A. Wasserman κατέληξε, «Καμία δήλωση που να αφορά τη συνείδηση των ζώων δεν είναι ανοιχτή προς επαλήθευση και πειραματισμό» (παρατίθεται στο *Animal Minds* του Griffin, σελ. 147). Αυτό είναι απλά λάθος, καθώς η ηθολογική βιβλιογραφία αφθονεί με παραδείγματα μεγαλοφυών πειραμάτων που έχουν ως σκοπό να δοκιμάσουν τις συναισθηματικές ευαισθησίες και την ευφυΐα των ζώων. Το βιβλίο του Marc Hauser, *Wild Minds: What Animals Really Think*, διαπραγματεύεται τα πειραματικά μοντέλα οι υποθέσεις για τα συναισθήματα των ζώων επιβεβαιώνονται, ανατρέπονται, ή παραμένουν αβέβαια.
- [19] Δες Roger Fouts, *Next of Kin: What Chimpanzees Have Taught Me About Who We Are* (New York: William Morrow and Company, 1997)· Frans de Wall, *Chimpanzee Politics: Power and Sex Among Apes* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1989)· and *Good Natured: The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1996)· Marc Bekoff, *The Emotional Lives of Animals: A Leading Scientist Explores Animal Joy, Sorry, and Empathy – and Why They Matter* (Novato, California: New World Library, 2007)· and *Animals Matter: A Biologist Explains Why We Should Treat Animals with Compassion and Respect* (Boston, Massachusetts: Shambhala Publications, 2007)· Steve Wise, *Rattling the Cage: Toward Legal Rights for Animals* (Perseus Books: Cambridge, Mass., 2000) και *Drawing the Line: Science and the Case for Animal Rights* (Perseus Books: Cambridge, Mass. 2002).
- [20] Δες John T. Bonner, *The Evolution of Culture in Animals* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1980).
- [21] Jeffrey Masson and Susan McCarthy, *When Elephants Weep: The Emotional Lives of Animals* (New York: Delacorte Press, 1995).
- [22] Δες, εν προκειμένω, Rebecca Morelle, “Birds show off their dance moves,” BBC News (April 30, 2009), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/8026592.stm>.
- [23] Δες Irene Maxine Pepperberg, *The Alex Studies: Cognitive and Communicative Abilities of Grey Parrots* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1999).
- [24] Δες “Monkeys ‘grasp basic grammar,’” BBC News (January 22, 2004), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/3413865.stm>. Μέσα στις πιο αξιοθαύμαστες μορφές επικοινωνίας είναι το πως

- οι ελέφαντες μεταδίδουν μηνύματα μέσω δονήσεων στη Γη τις οποίες «ακούνε» με τα πόδια τους. Για το πως οι μπονόμπο και οι χιμπατζήδες επικοινωνούν με χειρονομίες, δες Rowan Hooper, “Bonobos and chimps ‘speak’ with gestures,” NewScientist.com (April 30, 2007), <http://www.newscientist.com/article/dn11756-bonobos-and-chimps-apes-speak-with-gestures-.html>.
- [25] Δες David Whitehouse, “Monkeys show sense of justice,” BBC News (September 17, 2003), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/3116678.stm>; and Marc Bekoff and Jessica Pierce, *Wild Justice: The Moral Lives of Animals* (Chicago: University of Chicago Press, 2009).
- [26] Δες Carl Sagan and Ann Druyan, *Shadows of Forgotten Ancestors* (New York: Ballantine Books, 1993). Υπάρχει άπειρη βιβλιογραφία σχετικά με τις εμφατικές πτυχές και την ένδειξη ενδιαφέροντος της ζωής των ζώων, όπως τα «ανέκδοτα στοιχεία» που τελικά προσθέτονται στην επιβεβαιωμένη αλήθεια. Χάρη στο You Tube, έχουμε επίσης μια τράπεζα από στοιχεία video τέτοιων περιστατικών, συμπεριλαμβανομένων video όπως ένα κοράκι που φροντίζει μια μικρή γάτα, ένα σκυλί να τρέχει μέσα στην κίνηση ενός αυτοκινητοδρόμου για να σώσει ένα άλλο σκυλί που έχει ήδη χτυπήσει, και μια τεράστια τίγρη που τρέχει να χαιρετίσει την ανθρώπινη παρέα της που είχαν χωριστεί για πολλά χρόνια.
- [27] Peter Kropotkin, *Ethics: Origin and Development* (Montreal and New York: Black Rose Books, 1992).
- [28] Δες “Chimps are cultured creatures,” BBC News (June 16, 1999), <http://news.bbc.co.uk/1/hi/sci/tech/370807.stm>.
- [29] Δες Barbara Smuts, “Orangutan Technology: How did the great apes get to be so smart?” *Scientific American* (November 22, 2004), <http://www.sciam.com/article.cfm?id=orangutan-technology>.
- [30] Δες Frans de Wall, *Chimpanzee Politics: Power and Sex Among Apes*; Dario Maestripieri, *Machiavellian Intelligence: How Rhesus Macaques and Humans Have Conquered the World* (Chicago: University of Chicago Press, 2007) και Natalie Angier, “Political Animals (Yes, Animals),” *The New York Times* (January 28, 2008), <http://www.nytimes.com/2008/01/22/science/22angi.html>.
- [31] Δες Ursula Dickie and Gerard Roth, “Animal Intelligence and the Evolution of the Human Mind,” *Scientific American* (August 2008), <http://www.sciam.com/article.cfm?id=intelligence-evolved>.
- [32] Δες Sue Savage-Rumbaugh and Roger Lewin, *Kanzi: The Ape at the Brink of the Human Mind* (New York: John Wiley & Sons, 1994).
- [33] Δες Claude Levi-Strauss, *The Savage Mind* (Chicago: University of Chicago Press, 1968); and Marc D. Hauser, *Wild Minds: What Animals Really Think* (New York: Henry Holt and Company, 2000).
- [34] Hauser, p. 257.
- [35] Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy* (Berkeley, California: AK Press, 2005).
- [36] Δες Eytan Avital and Eva Jablonka, *Eva, Animal Traditions: Behavioural Inheritance in Evolution* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000). Ένα διάσημο παράδειγμα ανθρώπινου πολιτισμού είναι η περίπτωση των μακάκων πιθήκων στο νησί Koshima. Το 1950, Γιαπωνέζοι κοινωνιολόγοι ήταν μάρτυρες του πως ένας πιθήκος ανακάλυψε τα πλεονεκτήματα του πλυσίματος των γλυκοπατατών στο ποτάμι, μια πρακτική που άλλοι πιθήκοι υιοθέτησαν και συνεχίζουν μέχρι σήμερα. Όπως έχει καταγραφεί σε κάμερες, οι χιμπατζήδες μαθαίνουν στα παιδιά τους νοήματα και τα χρησιμοποιούν εκφραστικά πέραν από την παρέα των ανθρώπινων «δασκάλων» τους. Σε ένα άλλο παράδειγμα πολιτισμικής μετάδοσης της γνώσης, κάποια ωδικά πτηνά έμαθαν ότι τα μπουκάλια γάλακτος είναι μια νέα μορφή τροφής παρατηρώντας το ένα το άλλο και η συμπεριφορά αυτή εξαπλώθηκε σε όλη την Αγγλία. Τέλος, μελέτες έχουν δείξει ότι τα δελφίνια στην Αυστραλία χρησιμοποιούν θαλάσσια σφουγγάρια για να προστατέψουν τα ρύγχη τους όταν αναζητούν τροφή και διδάσκουν αυτή την πρακτική στα μικρά τους [δες Rowan Hooper, “Dolphins teach their children to use sponges.” *NewScientist.com* (June 2005), <http://www.newscientist.com/article/dn7475>].
- [37] Δες de Wall, *Chimpanzee Politics: Power and Sex Among Apes*, and *Good Natured: The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals*.
- [38] Frans de Wall, *Good Natured: The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals*, p. 207.
- [39] Jonathan Balcolombe, παρατίθεται στο “They think, feel pain,” <http://www.animalliberationfront.com/Philosophy/Morality/Speciesism/TheyThinkFeelPain.htm>.
- [40] Δες George Page, *Inside the Animal Mind: A Groundbreaking Exploration of Animal Intelligence* (New York: Doubleday, 1999) και Michael Hanlon, “The disturbing question posed by IQ tests – are chimps cleverer than us?” *Daily Mail* (December 5, 2007), <http://www.dailymail.co.uk/news/article-499989/The-disturbing-question-posed-IQ-tests-chimps-cleverer-us.html#>. Christine Kenneally, “Animals and Us, Not So Far Apart,” *The Washington Post* (April 13, 2008). http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/11/AR2008041103329_pf.html και “Still dumber than a chimpanzee,” *New Scientist.com* (February 13, 2009), <http://www.newscientist.com/blogs/shortsharpscience/2009/02/still-dumber-than-a-chimpanzee-1.html#more>.
- [41] Δες Peter Singer, *A Darwinian Left: Politics, Evolution, and Cooperation* (New Haven and London: Yale University Press, 1999). Στμ. Έχει κυκλοφορήσει στα Ελληνικά από τις εκδόσεις Σύνναμα.
- [42] Felipe Fernandez-Armesto, *Humankind: A Brief History*, p. 12.
- [43] Για την επαναστατική κοινωνική και θεσμική αλλαγή, δες Takis Fotopoulos, *Towards an Inclusive Democracy: The Crisis of the Growth Economy and the Need for a New Liberatory Project* (London: Continuum Publishing, 1997).

*“Ας μιλήσουμε για ολική απελευθέρωση,
ή ας μη μιλήσουμε καθόλου”.*

Steven Best

<http://antispe-gr.blogspot.com>